

Ольга ХОДАЦЬКА, член Спілки журналістів України

Віншування ювілярки у Київській «Просвіті»

Бурхливими оплесками зустрічали київські просвітяни, що у Різдвяні дні зібралися на святкове розширене засідання Правління, члена Ради «Просвіти» Галину Яблонську, народну артистку України, Посла Миру, повного кавалера ордена княгині Ольги, актриси Київського академічного драматичного театру ім. І. Франка, голову Правління ГО «Міжнародна Ліга «Матері й сестри — молоді України», яка 2 січня 2018 р. відсвяткувала свій 90-річний ювілей.

найсокровенніші емоції й пориви. Мистецтво — зброя в руках генія. Саме тому ця жінка стільки зусиль, часу й таланту віддає громадській роботі. Її призначення — Україна. Скільки часу вона віддає засіванню Добра! Саме Добра, бо вся її філософія — Добро врятує світ, Добром відродиться Україна. «Думка матеріалізується, — постійно твердить Гілярівна. — Тож це Добро має проростати з наших добрих намірів і вчинків». А нам — взірць безкорисливої і титанічної відданості Україні — вона, Галина Гілярівна Яблонська.

Головні ролі пані Галини: Софія («Безталанна» Івана Карпенка-Карого); Маруся, Катря («Мару-

ся Богуславка», «Не судилось» Михайла Старицького); Галя («Назар Стодоля» Тараса Шевченка); Ліда («Платон Кречет» Олександра Корнійчука); Катерина («Фараони» Олексія Коломійця); Леді Макдуф («Макбет» Вільяма Шекспіра); Олеся Богданівна («Самотня леді» Ігоря Афанасєва) та ін.

Знялась у фільмах: «Веселка» (1960, Ольга), «Безталанна» (1966), «Не судилось» (1967), «Поступися місцем» (1970), «Рим, 17...» (1972), «Геть сором!» (1994) та ін.

...Нагороди, титули, вислуги, преференції, блага — не для неї. Вона поза ними (чи без них!), бо «найнародніша артистка!». Її особисті проблеми — то тільки її...

Для неї понад усе — Україна. Яскравою окрасою святкового вечора був виступ дитячого фольклорного колективу «Дай Боже» (керівник Ольга Мельник), який подарував ювілярці не тільки запашний коровай, а й неймовірну енергетику «Різдвяних колядок».

Співала для Галини Яблонської скрипка в руках маестро Кирила Стеценка, Ольга Ходацька прочитала авторське оповідання «Цікава Чомучка і велика Актриса», присвячене Галині Гілярівні.

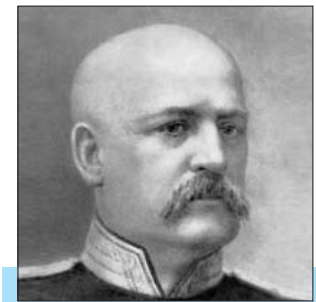
Галина Яблонська читала свої вірші, розповідала цікаві моменти життя, ділилася планами на майбутнє, а найголовніше — бажала перемоги Україні у цій безглуздій війні, що нищить молодь на сході держави, миру та злагоди кожній родині, великої любові до неньки-України.

МИКОЛА ТИМОШИК: ПОЗИЦІЯ НЕЗМІННА!

2-3

МИКОЛА АРКАС: «ПРОСВІТА», ІСТОРІЯ, ОПЕРА

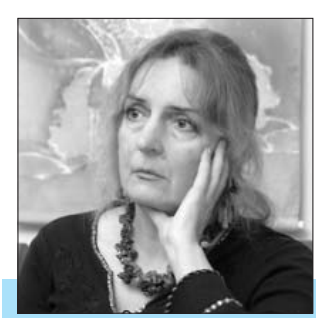
4-5

БАРД ІГОР ЖУК— ВПЕРШЕ НА ШПАЛЬТАХ «СП»

8-9

АВТОРСЬКА СТОРІНКА ОЛЬГИ САМОЛЕВСЬКОЇ

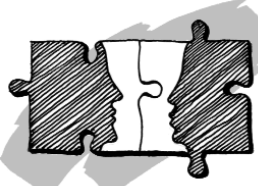

12

З РОСИ Й ВОДИ ПЕТРУ АНДРІЙЧУКУ!

14

Українська книжка як виклик Москві, або Історія про те, як імперська влада через заборону книг знесилювала дух російських українців

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук, професор,
журналіст

Феномен справді незбагнений: кілька мільйонів українців, які віддавна мешкають на неозорих просторах Росії як її громадяни, нібито добровільно відмовилися від свого національного “я”. Вони давно вже змирилися з тим, що в тій державі немає шкіл чи бодай класів із українською мовою навчання, заникли українознавчі кафедри при університетах. На противагу українським реаліям, де російської більш ніж треба, там не друкується українською газети, журнали, книги, не мовить мовою їхніх пращурів радіо, телебачення. Упродовж останніх років українці Москви, як і всієї Росії, мовчазно спостерігали за тим, як у їхній столиці конав останній оберіг генетичної пам’яті — Українська бібліотека в Москві.

Доля української книги в Росії загалом і української бібліотеки в Москві зокрема — цікаве, хвилююче і, на жаль, не пізнане й не поціноване досі явище в історії української культури, яке не можна розглядати поза контекстом конкретних подій тієї чи тієї історичної доби.

Варто згадати хоча б дивовижні за змістом і художнім оформленням видання друкарні Києво-Печерської лаври, які протягом тривалого часу, за висловом Івана Огієнка, буквально “сунули на Москву” могутнім потоком, витісняючи книги тамтешніх друкарень.

Саме авторитет київських книг і передусім їхня тогочасна українська мова, яка була, згідно з констатацією Петра І, “несогласна с московскими печатями”, незабаром спонукали уряд Російської імперії вдатися до жорстоких і нечуваних досі в історії цивілізаційного поступу заходів: українську книгу в імперії протягом століть забороняли друкувати й поширювати.

Не стала винятком у цій серії антиукраїнських заборонницьких заходів і доба шойно минулого ХХ та початку ХХІ століть.

Українці у Росії у 20-х роках були сміливіші

Витоки Української бібліотеки в Москві беруть початок від 1918 року, коли за ініціативою національно свідомої частини української інтелігенції було створено Український клуб імені Тараса Шевченка. Саме довкола цієї громадської організації почало активно об’єднуватися московське українство. Так постали в Москві культурні заклади української громадськості — театр, хорові студії, школа, дитячий садок і бібліотека.

Тоді ж були здійснені спроби відновлення видавничої діяльності, адже ще свіжою в пам’яті була результативна робота редакції журналу “Украинская жизнь”, яка під проводом Симона Петлюри протягом 1912—1917 років об’єднала довкола себе провідних українських діячів і готувала до друку насичений за змістом і великий за обсягом щомісячник. Вершиною видавничої діяльності “Украинской жизни” стала книга “Украинский вопрос”, що витримала в Москві два видання (1914 і 1917), а в Україні перевидана в українському перекладі М. Тимошика лише через 80 років.

Документи московських архівів, які авторів цих рядків вдалося опрацювати ще до початку російсько-української війни на Донбасі, засвідчують, як непросто давалися українцям спроби ствердження свого духу на московських теренах навіть у найсприятливішу пору реалізації радянською владою головних засад і принципів так званої лєнінської національної політики, в основу якої було покладено нібито рівноправність усіх радянських народів та повне задоволення їхніх культурних потреб.

Перша загроза вільному існуванню українських організацій та установ у Москві

Микола Тимошик — лауреат премії Грінченка

ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка щороку відзначає премією Бориса Грінченка громадських і політичних діячів, які зробили значний внесок у розбудову незалежної України, утвердження української ідеї, державної мови, розвиток національної культури, формування національної свідомості.

Лауреатом премії імені Бориса Грінченка ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка 2017 року став професор Університету ім. Б. Грінченка Микола Тимошик. У день відзначення 149-річчя організації в Києві у Будинку вчителя йому вручили диплом і медаль лауреата. Рішенням Правління ВУТ “Просвіта” відзначено книги Миколи Тимошика — двотомник “Село”, що є унікальним у доробку письменника.

Микола Тимошик — член НСПУ і НСЖУ, лауреат премій ім. Івана Огієнка, Івана Франка, Софії Русової, Паїсія Величковського, Якова Гальчевського, міжнародної премії родини Воскобійників (США).

Сьогодні, в день народження професора Миколи Тимошика, друкуємо нову в його доробку статтю і бажаємо, аби був дужим і невразимим!

виникла ще 1922 року — за кілька місяців до проголошення СРСР. Тоді за розпорядженням Московського відділу народної освіти було припинене фінансування українського театру, який, до речі, користувався великою популярністю серед глядачів, а приміщення, яке він займав і в якому містилися український клуб та бібліотека (вулиця Тверська №37), передали театру імені Комісаржевської. Щоправда, українцям залишили тимчасово в цьому приміщенні чотири кімнати, в одну з яких заздалегідь вмістилися бібліотечні фонди.

Щоб не перетворити бібліотеку, де вже налічувалося 17 тисяч томів українських книг, “на архів для любителів”, керівництво українського клубу зверталося в різноманітні московські установи за проханням виділити для цих потреб інше приміщення. Паперова тяганина з вирішенням питання тривала... шість років. Справа, здавалося б, зійшла за мертвої точки, коли після письмового звернення тодішнього голови Раднаркому УРСР Чубаря до голови Москради 20 квітня 1928 року для українських організацій мало бути виділене приміщення колишнього театру “Семперанте”. Однак, попри позитивну резолюцію на цьому листі заступника Голови Москради товариша Волкова, зазначене приміщення одержав клуб єврейського земляцтва.

І ось на тлі таких реалій — відсутність читального залу, тіснота, припинення фінансування з боку державних органів (у штаті залишалася одна одиниця з оплатою лише за три години робочого часу в день) — українська бібліотека в Москві продовжувала працювати. А її ентузіасти й захисники продовжували оббивати пороги високих партійних і радянських установ.

18 травня 1929 року в приміщенні клубу ім. Кухмістєрова відбуваються велелюдні збори українських робітників, службовців і студентів Москви (за архівною довідкою, там були присутні 2000 наших земляків). Варто навести короткий витяг з резолюції зборів:

“... Добиватися від Москради надання приміщення для клубу, субсидії клубу від ММРПС, прийняття на утримання МОНО (Московського відділу народної освіти — М. Т.) бібліотеки клубу, включення в бюджет НКосвіти Драматичної і Хорової студії та організації в Москві української школи й дитячого садка”.

У травні делегація українських діячів потрапила на прийом із цього питання до голови Москради тов. Уханова, а влітку того ж року, під час роботи з’їзду Рад, зустрі-

лася з Головою ВЦВК і ЦВК УРСР Г. Петровським. Не дочекавшись відповіді, представники української громадськості вже письмово повторно звертаються до Петровського і Чубаря з пропозицією “про якнайшвидше задоволення потреб української громадськості і про притягнення до відповідальності осіб, які винні в тяганині”.

Спеціальна нарада в Московському комітеті ВКП(б), яка скликала незабаром, вселяла українцям певні надії. Вже були складені кошториси на утримання українського клубу, бібліотеки, драматичної студії та хорової капели. Йшлося навіть про виділення приміщення. Але й те рішення залишилося лише на папері.

Вершиною кількарічної тяганини стала заява інструктора відділу національних меншин Московської міської профспілки. Цей документ подаю мовою оригіналу:

“Все украинцы понимают украинский язык и поэтому нужны в существовании отдельного украинского клуба нет”.

Саме на ту пору — кінець 20-х років — фонди бібліотеки поповнилися ліквідованими українськими відділами з бібліотеки Тімірязєвської сільськогосподарської академії, бібліотеки Земляцтва студентів України, а також 13 пересувних українських бібліотек (у середньому по 200 книг у кожній).

Попри те, що “бібліотека себе не афішувала через вивіски, оголошення і пресу, вже тепер вона переросла усі норми спеціального й технічного забезпечення”. Про це йдеться зокрема в листі бібліотекаря (підпис нерозбірливий) до московського відділу Комісаріату національних меншин від 1 червня 1929 року. Авторі звернення доводили необхідність виділення цій культурній установі трьох штатних одиниць: бібліотекаря з повним робочим навантаженням, його помічника та технічного працівника.

Своїх прав не просили, а вимагали

У Центральному державному архіві Московської області Росії (ЦДАМО Росії) віднайдено ще один документ, який засвідчує наполегливість і сміливість української громади в Москві добиватися своїх культурних прав. Це протокол спеціального засідання Центрального українського клубу імені Т. Г. Шевченка, де розглядалося питання про становище з українською бібліотекою. В постанові засідання йшлося про те, щоб “просити

Губполітраду МОНО прислати спеціальну комісію для обстеження бібліотеки і встановлення суми коштів, необхідних на її утримання”.

А ось на цьому документі варто зупинитися окремо. Йдеться про лист, надісланий від Українського клубу імені Т. Г. Шевченка, Земляцтва пролетарських студентів України та Товариства друзів українського театру відразу на кілька високих урядових і партійних адрес. Слід перелічити ці адреси, аби переконатися в серйозності намірів авторів листа остаточно з’ясувати суть питання, розв’язання якого свідомо затягувалося упродовж багатьох років. Аббревіатури й назви організацій подаю мовою оригіналу:

“В рабоче-крестьянскую инспекцию СССР.

Копии: РКИ РФСФР — тов. Яковлеву; РКИ УССР — тов. Затонскому, тов. Орджоникидзе; Совнарком СССР — тов. Рикову; Совнарком РСФСР — тов. Сирцову, Совнарком УССР — тов. Чубарю, ВЦИК — Президиуму; ЦИК РСФСР — тов. Калинин; ЦИК УССР — тов. Петровскому; НКпрос РСФСР — тов. Бубнову; НКпрос УССР — тов. Скрипнику; Совет Национальностей ВЦИКа — тов. Сидовичу; Моссовет — тов. Уханову; МособлРКИ; ЦК ВКП(б) — Молотову, Кагановичу; ЦК КП(б)У — тов. Косиору; МК ВКП(б) — тов. Бауману; Постпредство УССР — тов. Круцко; Совнацмен МОНО; Нацмен МК — тов. Иткиной; ВЦСПС — Президиуму; ВЦСПС — тов. Акулову; МГСПС — президиуму МГСПС — Нацмен”.

Текст цього рідкісного і малознаного навіть у колі фахівців документа займає п’ять сторінок машинопису, в якому коротко викладена суть звернення (про брак підтримки українських культурних установ, зокрема бібліотеки в РРФСР з боку державних органів), скрупульозно описана хронологія безрезультатних звертань до різноманітних високопосадовців і сподівання якнайшвидшого розв’язання цієї проблеми.

Ось окремі витяги з документа:

“Вопрос об организации культурных учреждений, обслуживающих украинское население, могущих пронести в гущу украинского населения РСФСР те достижения украинской культуры последних лет, которые своим размахом привлекают внимание всех общественных кругов всего Советского Союза — несомненно должен был бы стоять в центре внимания соответствующих организаций РСФСР. В действительности мы имеем следующее: культурные учреждения, созданные и поддерживаемые исключительно силами украинской общественности — стоят вне внимания и поддержки соответствующих организаций РСФСР, встречая к себе не только невнимательное, но зачастую пренебрежительное и даже ликвидаторское отношение... (Тут і далі виділення авторів документа — М. Т.). Нельзя обойти молчаливо также следующие факты, свидетельствующие о недопустимом отношении именно к украинской культуре и именно в Москве: ...в Москве другие меньшинства — поляки, латыши, евреи — имеют вполне подходящие помещения и дотации от МОНО — только для украинцев их не хватает”.

Наприкінці цього документа автори ставлять адресатам риторичне запитання:

“Добиваться ли далее помощи от советских и профессиональных органов РСФСР в проведении культурной работы среди трудящегося украинского населения РСФСР или свернуть всю работу и установить факт, что работе по проведению украинской культуры в массы рабочих украинцев на территории РСФСР нет места “за ненужностью”?”

Дата відправлення цього листа за вищезазначеними адресами — 4 листопада 1929 року.

Чи знали його автори, що вже тоді в Москві й в Україні дедалі сильніше розкручувався маховик сталінських репресій,

серед яких чи не найвідчутнішого удару зазнає українство?

Уже тоді в кабінетах ДПУ поспіхом, дико й цинічно фабрикувалася справа “Спілки Визволення України”, матеріали якої склали більше 250 томів.

На жаль, за наявними архівними матеріалами не вдалося простежити подальшої долі підписантів цього листа. Серед нерозбірливих підписів прочитується кілька — Вакула, Чоботарьов, Нахимов. Найімовірніше, вони, як і сотні тисяч українців, репресованих більшовицькою системою за так званий український буржуазний націоналізм, закінчили свої життя в страшних катівнях ГУЛАГів.

Мандрівка книг з Москви до Львова й назад

Не вдалося з'ясувати й повної історії самої Української бібліотеки в Москві. Судячи з численних штемпелів, які проставлялися на книгах, що збереглися до наших днів, ця бібліотека все ж якось вижила і в 30-ті роки, змінюючи назву й адміністративне підпорядкування. Ось як змінювалися офіційні назви цієї бібліотеки:

Українська центральна бібліотека в Москві;

Українська бібліотека сільськогосподарського інституту в Москві;

Українська центральна бібліотека при українському клубі в Москві;

Бібліотека земляцтва пролетарських студентів України в Москві;

Українська центральна бібліотека №86 Москви.

Останній архівний документ, який засвідчує офіційний статус цієї бібліотеки як української, датовано 1 січня 1936 року. Тоді вона розміщувалася на вулиці Горького, 37/9, і підпорядковувалася Краснопресненській районній раді. Згідно з річним звітом, тут налічувалося 11630 книг, з них українською мовою — 7860. За звітний 1935 рік було видано 9194 книги за індивідуальними абонентами.

1937 року будинок на вулиці Горького, в якому кілька кімнат орендував Український клуб та бібліотека при ньому (отож інше приміщення так і не віднайшлося), був знесений. На цю пору припадає й знищення в Москві різноманітних національних культурологічних товариств. Колись велика й відома далеко поза межами Москви Українська бібліотека стає звичайним відділом бібліотеки №85 Радянського району, знекровлюючись і розгублюючи свою дивовижну колекцію, але все ще залишаючись гордим і нескореним осередком української культури.

У зв'язку з евакуацією в Кзил-Орду Київського і Харківського університетів і створення на їхній базі Українського державного університету частину з цих фондів 1943 року переслали з Москви на адресу цього навчального закладу в далекий Казахстан.

Остаточна ж ліквідація залишків Української бібліотеки в Москві припадає на 1949 рік.

Відповідно до розпорядження заступника Голови Ради міністрів РФСР т. Зуєвої від 12 грудня 1949 року в бібліотеці №68 було відібрано 6208 українськомовних книг для відправки у Львів тамтешньому університету ім. І. Франка. Українська книга в Москві була визнана, отже, непотрібною.

До Львова ці книги добиралися майже дев'ять місяців. У Фонді архівних документів Бібліотеки української літератури в Москві вдалося віднайти цікавий документ, який варто процитувати повністю мовою оригіналу:

Акт
25 сентября 1950 года.

Гор. Львов.

Составлен настоящий акт в том, что в прибывших из Москвы контейнерах книг, присланных Библиотекою №68 Советского района г. Москвы в дар Научной библиотеке Львовского госуниверситета им. Ив. Франко, оказалось больше, чем было указано в сопроводительных документах, на 200 экз. стоимостью 400 руб.

Директор научной библиотеки ЛГУ им. Ив. Франко Цыбо А. А.
Зав. отд. комплектования Мещеркина.
Ст. бухгалтер Мулява.

Хтозна: за іронією долі, а чи за законмірним збігом обставин, але через сорок років працівники наукової бібліотеки Львівського держуніверситету складатимуть акт про повернення до Москви цих книг на адресу правонаступниці Центральної української бібліотеки Москви — Бібліотеки української літератури в Москві, яка відновила свою роботу у грудні 1989 року. Щоправда, цього разу з тієї більш ніж шеститисячної колекції вдалося зібрати у Львові лише 1200 примірників — решта пропала чи розіслана через книгообміни...

Ось такою драматичною і хвилюючою є доля одного із тисяч осередків українського духу поза межами нашої Батьківщини — Української бібліотеки в Москві.

Новітні утиски друкованого слова з берегів Дніпра

Із відновленням Україною незалежності поневіряння української книжки в Москві та її головної колекції не завершилися.

На жаль, низка сторінок цієї історії залишається нез'ясованою. З липня 1997 року офіційно цей заклад називався Бібліотека російської та української літератури. І практично відтоді нинішні керівники українських організацій російської столиці за підтримки Посольства України в Москві зверталися в різноманітні високі московські інстанції з двома питаннями, які потребували нагального розв'язання: відновлення статусу цього закладу як самостійної міської бібліотеки та надання належного приміщення для її роботи.

Необхідність нового приміщення особливо актуальна. Адже вже на початок 2000-х років фонди бібліотеки налічували понад 33 тисячі назв українських книг. Вони мало не щодня збільшувалися. Бо на адресу Культурного центру України в Москві продовжували надходити книжкові посилки. І не лише з усіх куточків України, а й від наших земляків у близькій та далекій діаспорі.

За часів президентства Кучми і Януковича з'явився у цій справі ще один незбагнений феномен: українську книгу в Москві не бажали бачити не лише московські політики і держиморди, а й свої, доморожені “державотворці”. Так, в архіві Бібліотеки української літератури в Москві довелось бачити немало копій із рясного листування бібліотеки та Посольства України в Москві з посадовцями Державного митного комітету та керівниками Контотпської і Глухівської митниць щодо безпідставного вилучення на цих митницях книг, адресованих Українській бібліотеці в Москві. Ось характерний витяг з листа посольства до митного комітету в Київ:

“На станції Хутір-Михайлівський працівниками глухівської митниці 1 вересня приблизно о 18 годині українська література для бібліотеки української літератури була вилучена, незважаючи на пояснення, які було дано Васишишим Б. В. та наявність у нього відповідних актів та чеків, копії яких додаються (оригінали знаходяться у Посольстві України). При цьому акту про вилучення складено не було, свого прізвища працівник митниці не назвав”.

Подія, про яку йдеться, сталася 1994 року. А ось ще один приклад. У день презентації в Москві нового українськомовного київського журналу “Політика і культура”, відомого в нас як “ПіК” В. Кривенка, в Культурному центрі України в Москві 17 грудня 1999 року стало відомо, що видання до Москви не доездило. Кілька пачок часопису було “арештовано” на нашій, конотопській, митниці.

...Сумний фінал цієї історії.

У березні 2017 року Українську бібліотеку в Москві, яка брала свій початок від 20-х років ХХ ст., закрили. Книжки спакували і вивезли.

Останню директорку цієї бібліотеки Наталію Шарову засудили на чотири роки. За те, що тримала “екстремістські книги” і за те, що “розпалювала національну ненависть до росіян”.

Кажуть, історія повторюється. Але вдруге вона стає вже фарсом...

Вечір Різдвяних Василів

У Колонній залі КМДА відбувся Вечір Різдвяних Василів, який провели Український інститут національної пам'яті та видавництво “Кліо”.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК
Фото автора

Свято на початку 90-х започаткував філософ, публіцист, дисидент Євген Сверстюк — як вечір пам'яті видатних українських патріотів Василів, що народилися в ці Різдвяні дні. Учасники урочистого дійства згадували “різдвяних Василів”: Василя Чумака, який загинув у 18 років, Василя Еллана-Блакитного, котрий прожив 34 роки, Василя Симоненка, якому доля дала 28 років життя, а найбільше говорили про Василя Стуса, котрий прожив Шевченків вік — 47 років. Згадали і відомого в Україні і світі патріота, який пішов добровольцем на війну з московськими окупантами на Донбасі і віддав своє життя за Україну, світової слави оперної зірки — Василя Сліпака. Цього року вечір Різдвяних Василів приурочили до 80-річчя з дня народження Василя Стуса.

За життя Євгена Сверстюка в цей день відбувалося оголошення лауреатів премії Василя Стуса. Слово Євгена Олександровича також звучало на вечорі, адже збереглися аудіозаписи голосу засновника події, і присутні почули спогади Євгена Сверстюка про Василя Стуса. Його справу нині продовжує радянський політ'язень і дослідник історії дисидентського руху Василь Овсієнко, який у своєму виступі продемонстрував присутнім табірну роботу, в якій ходили в ув'язненні і він, і Василь Стус, і багато інших українських дисидентів: Олекса Тихий, Валерій Марченко, Юрко Литвин, Левко Лук'яненко, Іван Сокульський, а також табірні ключі від камер, в яких вони сиділи... Прочитав пророчий вірш Василя Стуса про історичну смерть та відповідальність Московської імперії за скоєні нею протягом багатьох віків злочини — “О вороже, коли тобі проститься...”.

— Оце Василів смертний вирок Російської імперії. І цей вирок уже здійснюється. Вони посунули в Крим, в Донбас, і там знайдуть свій кінець!” — підсумував Василь Овсієнко.

У заході також узяли участь голова Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович, голова фракції “Свобода” у Київській Юрій Сиротюк, барди й виконавці — Ігор Жук, Неля Франчук, Григорій Лук'яненко та Мар'яна Лук'яненко, віртуозний скрипаль Кирило Стеценко. Вів захід актор, бард Кирило Булкін. Присутнім припало до душі Різдвяне дійство у виконанні дитячого фольклорного театру “Дай Боже” (керівник Ольга Мельник) та дитячого фольклорного гурту “Орелі” Музею Івана Гончара.

Під час вечора працювала книжкова виставка-ярмарок історичних і літературних бестселерів видавництва “Кліо”. Тут можна було придбати й твори Різдвяних Василів.

З іменем Тараса Шевченка і «Просвітою» пов'язаний

Йдеться про Миколу Миколайовича Аркаса — історика, композитора, культурно-просвітницького діяча. Він як композитор першим звернувся до творчої спадщини Тараса Шевченка, створивши за сюжетом його геніальної поеми оперу “Катерина”.

За висловом П. М. Гвоздецького у передньому слові до “Історії України-Русі”, написаній М. Аркасом, останній “був чесною, працелюбною людиною, доскіпливим дослідником історії і культури свого народу, якому правдою служив і для якого з надією творив, по краплині віддаючи йому свій талант і своє життя”.

Анатолій РИЖЕНКО

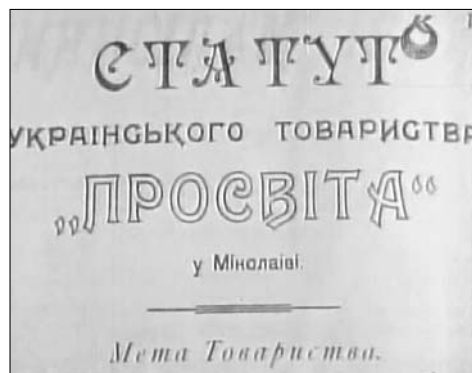
Микола Аркас (молодший) народився 7 січня 1853 року в Миколаєві. Закінчив Одеську приватну гімназію Стародубцева та природознавче відділення фізико-математичного факультету Новоросійського університету в Одесі (1875 р.). У студентські роки був актором-аматором в “Одеському новому театрі” М. Кропивницького. Служив у морському відомстві в Миколаєві (1875—1808 рр.), був почесним мировим суддею Херсонської округи (1886—1895 рр.); 1899 року вийшов у відставку в чині статського радника. Одержав у спадок маєток у с. Богданівка та Христофорівка на Миколаївщині. На власні кошти відкрив народну школу з українською мовою викладання.

Важливо відзначити різноманітність добродіяння усієї родини Аркасів, добропорядність, працелюбність і широту таланту її представників, які стали для мешканців Миколаєва символом людських чеснот. Авторитет родини був настільки високим, що навіть тоді, коли автора опери “Катерина” та “Історії України-Русі”, засновника миколаївської “Просвіти” Миколу Миколайовича Аркаса царські чиновники в один голос почали звинувачувати у “хворобливому українофільстві”, це аж ніяк не позначилося на його офіційній службі.

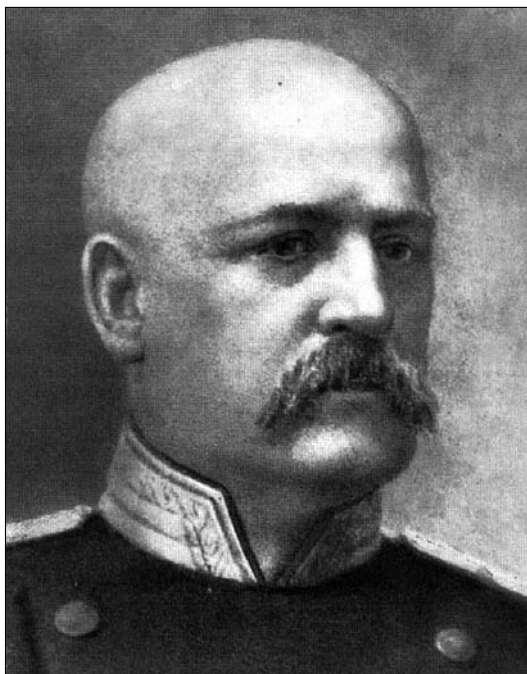
“Щоб глибше і краще зрозуміти мотиви, якими керувався так розмаїто і так щедро обдарований Микола Аркас при написанні (згадуваних вище) опери “Катерина” та “Історії України-Русі”, — зазначає П. Гвоздецький, — щоб хоч якоюсь мірою осягнути причини самопожертви загалом не обділеної ні службою, ні матеріальним достатком людини, слід, очевидно, звернутися до статуту миколаївської “Просвіти”, організатором, керівником і, як нині кажуть, головним спонсором якої Микола Миколайович був до кінця свого життя”. І наводить текст статуту:

§ 1. Товариство має на меті допомогти розвоєві української культури і першим чином — українського народу його рідною мовою, працюючи в м. Миколаєві.

§ 2. Для цього товариство має:
а) видавати книжки, журнали, часописи і т. і. українською мовою;

б) запровадити свої книгозбірні, музеї, читальні, книгарні і т. і.;
в) впровадити публічні лекції й відчити, загальнопросвітні курси, спектаклі, літературно-музичні вечори, концерти і т. і.;
г) заводити стипендії, школи, бюро праці, просвітні і добродійні заклади;
д) сповіщати конкурси і премії за найкращі твори письменства, умілості та ін.

Микола Аркас

А на довершення цього документа звернімо увагу на уривок з промови Миколи Аркаса, виголошеної на урочистому відкритті “Просвіти” наприкінці лютого 1907 року:

“Усі народи більш-менш мали спроможність здобувати собі освіту на своїй рідній мові, клопотались за розвиток своєї національної культури. Над нами ж, українцями, важким гнітом на протязі більш століття лежала заборона рідного слова. За те, що ми зявляємо з себе самостійний народ, що ми маємо свою історію, що ми переживали свої окремі важкі історичні часи, ми не мали права не те що прилюдно балакати, а навіть мислити, а як траплялись такі люди, яким не сила була ховати в собі національні почуття, і вони виривались в них на поверх правдивим словом, то їх, як наприклад Шевченка і ін., скоро приборкували і усе знову замовкало на довгий час”.

Як же треба було любити греку за походженням (по лінії батька) Миколі Миколайовичу Аркасу Україну, її славне минуле, бути відданим задуманій справі, і глибокій пошані до Великого Кобзаря, щоб відкрито і на повний голос проголосити величну мету — служити справі просвітництва української народності.

“Слова воістину високої громадянської мужності. Вони, — стверджує П. Гвоздецький, — актуально звучать і нині, коли після довгих десятиліть більшовицько-комуніс-

тичного опікунства Україна нарешті повертає із забуття свою мову, культуру, історію. Мимоволі спадає на думку, а чи не могли б ці, підняті з архівів документи, що вражають глибиною думки і безкорисливістю подвижництва її творців, послужити програмним начерком і для теперішнього покоління українських культурно-просвітніх діячів... Приклад для наслідування незаперечний”.

Для переконливості слід додати, що лише протягом 1908 року Аркасова “Просвіта” організувала майже півсотні літературно-музичних вечорів. Крім звичайних за нинішніми поняттями концертів, з успіхом проходили опери “Запорожець за Дунаєм”, “Наталка Полтавка”, “Катерина”, п'єси І. Карпенка-Карого, М. Старицького, Г. Квітки-Основ'яненка, Б. Грінченка, водевілі І. Котляревського та ін. Зі звіту про дворічну роботу “Просвіти” відомо, що на тих вечорах побувало велике число української і других націй людності. Отже, головна мета розвивати “національну самовідданість між своїм народом — досяглася сповна завдяки загальним зусиллям Миколи Аркаса і його самовідданих сподвижників-однодумців”.

П. Гвоздецький звертає увагу на ті чинники, які з дитячих літ сприяли формуванню українсько-просвітницьких поглядів Миколи Аркаса. Перші паростки патріотичних почуттів у синовому серці виплекала мати, Софія Петрівна — жінка з роду Богдановичів, започаткованого предківцем української козацької старшини. Саме їй, першому своєму другові і наставнику, завдячував Микола Аркас раннім проникненням у таїну української природи, народних пісень і звичаїв, казок і історичних персоналій. А ще — вчителів музики Одеської гімназії П. І. Ніщинського.

Автор славнозвісного хорового співу “Закувала та сива зозуля” пришепив своєму талановитому учневі смак до українського музичного фольклору, навчив теорії та композиції музики, виконавського мистецтва. Багато доброго й корисного взяв допитливий юнак і у викладачів Новоросійського (Одеського) університету видатних учених І. І. Мечникова, І. М. Сеченова, О. О. Ковалевського, з якими постійно спілкувався, навчаючись на природознавчому відділенні фізико-математичного факультету.

1891 року Микола Аркас за власним лібрето на сюжет однойменної поеми Шевченка написав оперу “Катерина”. Проте клавір її було видано лише 1897 року в Москві, а оркестровку її зробив диригент Ф. Воячек 1898 року. Наступного, 1899, року її вперше

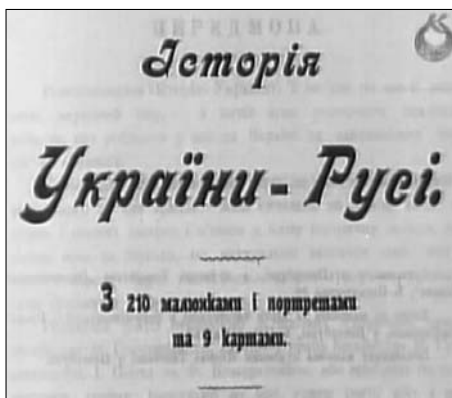
Микола Аркас серед самодіяльних акторів “Просвіти” м. Миколаєва. 1890-ті рр.

поставила трупа М. Кропивницького.

У написаному Аркасом лібрето збережено основні ідейно-емоційні мотиви поеми Т. Шевченка, з урахуванням законів сцени введено додаткові сюжетні лінії та епізоди народної пісні (“Гей, по синьому морі”, “Ой у неділю”, коліскова).

Фрагменти музики виконав 1807 року симфонічний оркестр Миколаївського відділення Російського музичного товариства. Прем'єра ж опери відбулася 12 лютого 1899 року в постановці Товариства русько-малоруських артистів під керівництвом М. Кропивницького (Москва, театр “Акваріум”, оркестровка Воячка); згодом її ставили в Одесі (1899 р.), Львові (1906, 1908 рр.); під час гастролей у Києві (1899 р.)

Пощастило Миколі Аркасу й у сімейному житті. Дочка військово-морського офіцера Ольга Шишкіна була йому не тільки улюбленою дружиною, матір'ю трьох його дітей — Оксани, Петра і Миколи, а й вірним другом, помічником. Вона поділяла патріотичні погляди чоловіка щодо української музики, історії народу. Недарма ж перше видання клавіру опери “Катерина” (1897 р.) вийшло з написом на обкладинці “Присвята любій, незабутній жінці моїй Олесі”.

П. Гвоздецький підкреслює: “І взагалі, порівняно коротке (прожив неповних 57 років), але динамічне, вщерть наповнене подіями життя Миколи Аркаса пройшло в оточенні переважно добрих, по-справжньому талановитих, духовно окриленних людей (душа душу чує) — таких, зрештою, яким був і він. І хтозна, як склалася б доля “Катерини”, якби один із примірників клавіру не потрапив до рук друга зі студентських літ Марка Кропивницького — актора, режисера, драматурга, композитора і співака, в “Одеському новому театрі” якого юний Микола Аркас набирився професійно-театрального досвіду як ак-

тор. І хоч першу виставу опери батькові українського театру, як називають Марка Кропивницького, не вдалося здійснити вдома через місцева цензурні свавілля, зате московська театральна публіка сприйняла її з надзвичайним захопленням. Прем'єра, що відбулася 12 лютого 1899 року, мала нечуваний успіх. Московські газети навперей хвалили виставу. Кропивницький телеграмою подякував за довіру”.

Після п'яти вистав у Москві Аркасову “Катерину” дивилися у багатьох містах Російської імперії, а згодом, коли її, з дозволу автора, взяли до репертуару й інші театральні трупи, “Катерина” зустрілася з українцями Східної Галичини, яка була тоді під владою Австро-Угорщини.

Театральний Київ уперше вистав постановників нової опери влітку 1899 року. Усі десять вистав трупи пройшли при переповненому залі.

А 14 березня 1900 року хрещений батько “Катерини” Марко Кропивницький влаштував нарешті їй зустріч з рідним батьком Миколою Аркасом у його рідному місті. Зустріч була незабутньою і закінчилася увічненням композитора лавровим вінком.

Корифей українського оперного мистецтва М. В. Лисенко, з яким М. Аркас згодом (у 1903 р.) познайомився, в одному з листів писав: “Чув про Вас багато разів зі взгляду Вашого патріотизму українського, так кожному з нас цінного і дорогого... З Вашою “Катериною” за кілька років до її постанови познайомився з клавіра, який до мене приніс був М. Кропивницький. І тоді ще я зацікавився Вами, що поможеш земляків — на превелике диво — узв'язати писати на українській текст (лист до М. М. Аркаса 9.03.0901).

А видатний оперний співак, народний артист І. С. Козловський (уже в радянський час) у листі до миколаївських аматорів сцени писав: “Перед автором опери треба зняти шапку і вклонитись. Думка (в опері) висловлена високо патетично і дуже доступно. У цьому велич і Шевченка, і Аркаса” (Бойченко В. Вшануймо Аркаса! Культура і життя. 1989, 22 травня).

І. С. Козловський в опері Аркаса “Катерина” (за однойменною поемою Т. Шевченка) не раз виконував партію Андрія і навіть був постановником цієї вистави 1939 року в Москві.

“Можна лише пошкодувати, — висловлює думку П. Гвоздецький, — що опера “Катерина” бу-

ла першим і останнім великим музичним твором самобутнього митця. Новим задумам не судилося здійснитися: крововилив у мозок, а по тому невиліковний параліч правої руки назавжди відібрали у нього можливість працювати за улюбленим інструментом”.

1956 року поет Бобир зробив нову літературну редакцію оперного тексту, композитор Г. Таранов — музичну редакцію і нову оркестровку. В такому вигляді опера Аркаса ввійшла до репертуару українських радянських оперних та музично-драматичних театрів.

М. Аркас є також автором і двох збірок обробок українських народних пісень (80 текстів), двох романсів (“Не співай нам тепер, бандуристе!”), “Я не можу розказати тобі про любов”, 1901 р.), патріотичних віршів (“Можливо, скоро я загину” — 1875 р. “На вбивство лейтенанта Шмідта” — 1905 р., поеми “Пилип Орлик” — 1907 р.).

Обкладинка першого видання (1897 р.) клавіру опери М. М. Аркаса “Катерина”

Позбавлений можливості створювати музичні твори, невгамовний Микола Аркас береться за написання книги нарисів з історії України, щоб залюбки читав її навіть підліток. Він орієнтувався, власне, на потреби свого улюбленого онука Миколи. Та коли почав добирати матеріали — текстів, ілюстрованих, подумалося: а чому ж тільки для онука? Чому лише рукопис у двох-трьох примірниках? Він, звичайно, не претендував на якість нове слово в історії України, на власні дослідницькі відкриття. Цим, на його думку, повинні займатися історики-професіонали. Такі, як професор М. М. Грушевський, на-

приклад. Йому ж захотілося написати про давно вже відоме, але написати так, щоб читав цю книгу і селянин, і міщанин, і грамотний, і не дуже...

Можна і лише уявити, як важко було здійснити цей задум мешканцеві провінційного Миколаєва вдаліні від столичних бібліотек і книгарень, архівних сховищ і наукових установ!

Не минуло й року, як Микола Миколайович уже встиг налагодити найтісніші зв'язки з бібліотеками і книгарнями найбільших культурних центрів країни — Києва, Петербурга, Львова, Одеси. Зав'язалося знайомство з багатьма компетентними людьми, ентузіастами відродження української історії, які радо підтримали творчий інтерес Миколи Аркаса, допомагали йому. Безкорисливіми послугами київських знавців старовини В. Степаненка і Є. Чикаленка, наприклад, Микола Миколайович користувався протягом усього періоду написання книги. Через них налагоджував зв'язки з відомими фахівцями, консультувався з ними, посилав рукопис окремими частинами на апробацію.

Коли роботу було завершено, постало питання: кому довірити її видання? Варіантів було кілька. Вибір припав на Василя Миколайовича Доманицького (1877—1910), українського філолога, історика і фольклориста, автора праць про Шевченка та інших письменників, дослідник українського фольклору, відомого бібліографа. Сумлінно опрацювавши рукопис Миколи Аркаса, він здійснив безпрезедентний нагляд за друкуванням книги. Саме Василю Доманицькому належить заслуга науково-редакторської підготовки першого повного видання 1907 року Шевченкового “Кобзаря”.

Книга “Історія України-Русі” вийшла у світ 1908 року на власні кошти автора, семитисячний наклад якої розійшовся за кілька місяців. У книзі висвітлюються події минулого до 1907 року. В ній характеризуються також основні етапи й постаті в історії української літератури. Книга мала широку популярність — була першим швидко ілюстрованим історичним нарисом, написаним українською мовою.

Тривалий час книга виконувала функції “загальнонародного підручника” й принесла Аркасу значно більшу славу, ніж його музичні твори (перевідалася 1990, 1991, 1994, 2003 рр.).

Пам'ятний знак у м. Миколаїв Миколі Аркасу

2018-й — рік «Просвіти»

1 січня 2018 року на урочистому вічі з нагоди 109-річчя від дня народження голови Проводу ОУН Степана Бандери на пропозицію голови Львівського обласного товариства ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Ярослава Піткі 2018 рік було проголошено

“РОКОМ “ПРОСВІТИ”, у зв'язку зі 150-річчям створення цієї історичної організації.

Ярослав Пітко зазначив: “Рік “Просвіти” повинен стати роком утвердження основ української державності, переломним у вирішенні мовного питання, як основи консолідації нації, зокрема, ухвалення нового Закону про забезпечення функціонування української мови як державної, початком формування національно зрілого громадянського суспільства — гарантії демократичної правової держави.”

«150 років у авангарді державотворення»

Євген БУКЕТ,
голова Київської обласної “Просвіти”

Цьогоріч виповнюється 150 років від часу заснування Товариства “Просвіта” у Львові. Для створення статуту Товариства у березні 1868 року сформували Комітет із представників академічної молоді. Результатом їхньої активної праці стало те, що 2 вересня 1868 року Міністерство освіти дозволило заснувати Товариство “Просвіта”. Цей дозвіл став підставою для скликання у Львові першого загального збору. Організаційні роботи доручили конституційному комітетові, який очолював професор Академічної гімназії Анатоль Вахнянин. Загальний збір скликали 8 грудня 1868 року в залі Миської Стрільниці, що містився на вулиці Курковій (тепер вул. Лисенка). На нього прибуло 65 осіб, лише один із яких, отець Йосип Заячківський, не був мешканцем Львова.

Товариство з'явилося на противагу антиукраїнським і москвофільським течіям у тогочасному культурному житті Галичини. На чолі його стояли народовці, які намагалися мирно співіснуювати з офіційною австро-угорською владою, розвиваючи при цьому українську громаду. Саме тому в Західній Україні товариство мирно проіснувало 70 років.

Зовсім інакше складалася доля “Просвіт” на Наддніпрянщині. Вони були дозволені лише в деяких містах: Катеринославі (1905—1916), Одесі (1906—1909), Кам'янці-Подільському (1906—1916), Києві (1906—1910), Чернівці (1906—1911), Житомирі (1907—1912), Миколаєві (1907—1924). На Дону утворилася новочеркаська “Просвіта” (1907—1913). Як бачимо, вони одразу зайняли опозиційну до царського уряду позицію і майже всі за кілька років були заборонені.

Справжній вибух просвітянського руху відбувся з початком революційного 1917 року. Українська Центральна Рада поклала на Товариство обов'язки, які зараз виконують управління культури.

Принципова відмінність полягала лише в тому, що мережа “Просвіт” в УНР доходила не тільки до волосних центрів, як зараз до райцентрів доходять управління культури, а й до кожного великого села. Українська Народна Республіка — держава, яку створила інтелігенція, тому сміливо можна стверджувати, що до 1921 року в тих містах, містечках і селах, де діяли “Просвіти” й була реальна влада УНР. Цікаво, що власні читальні “Просвіти”, мали переселенці навіть на далекосхідному Зеленому Клинні (1917—1922) і в Манчжурії (1923—1945). “Просвіту” заснували емігранти в США і Канаді, в Аргентині (Українське культурне товариство “Просвіта”, Буенос-Айрес, з 1924 р. існує дотепер), Парагваї й Уругваї. 1968 року, коли відзначали 100-ліття Товариства, існували чотири “Просвіти” як Відділи УНСоюзу в США, колись самостійні товариства, “Молода Просвіта” у Філадельфії, “Інститут “Просвіти” і Читальня “Просвіти” у Вінніпегу та в інших містах Канади.

Станом на червень 1921-го, після окупації “советами”, в УСРР пройшли перереєстрацію 4227 “Просвіт” — за найскромнішими підрахунками — понад мільйон дійсних членів! Ніколи вже в ХХ столітті просвітянський рух не набував таких масштабів, навіть у перші роки незалежності України. Але вже до 1925 року діяльність Товариства в Радянському Союзі була припинена, а 1939-го, після приєднання до СРСР західних областей України, “Просвіти” згорнули і там.

Сучасна “Просвіта” в перші роки свого відродження під назвою “Товариство української мови імені Тараса Шевченка” чи не найбільше посприяла проголошенню Незалежності. Зокрема перше Товариство української мови було створене у Львові під орудою Романа Іванчука ще 1987 року. 1988-го створили Товариство української мови в Києві при Спільні письменників. На Київщині, у Васильківському районі 30 грудня 1988 року створи-

ли Гребінківське Товариство рідної мови, яке вже 6 січня 1989-го змінило назву на “Товариство української мови”. В січні 1989-го осередки ТУМ з'явилися у Вишгороді, Броварах, Білій Церкві, Гнідині Бориспільського району.

У рік 150-ліття “Просвіта” отримала друге дихання. Адже саме в часи, коли боротьба за українську ідентичність, українську державність виходить на перший план, суспільна значущість товариства “Просвіта” зростає в рази. Виховання національної свідомості українця було основною причиною створення “Просвіт” і 1868 року, і 1906, 1917, 1941, 1988 рр., і крізь роки залишається головною метою діяльності Товариства. Зараз, на моє переконання, дуже важливо залучати до лав просвітян молодь. І не у вироджену часом “Молоду Просвіту”, а в Товариство, що впродовж 150 років об'єднувало кращих синів і дочок України під смолоскипом свободи.

Із тріумфом пройшли нещодавно перші засідання мандрівного дискусійного клубу “Київське коло”. Їх ініціював голова Київської “Просвіти” Кирило Стеценко — нащадок видатного українського композитора, одного з перших просвітян столиці. Нині він, у нелегкий час боротьби за українську державність і територіальну цілісність, на мій погляд, дуже вчасно ініціював перецінку цінностей сучасної “Просвіти” через дискусію про майбутнє товариства. Очевидно, що просвітянські форми і методи роботи, загартовані поколіннями патріотів, мусять розвиватися в ногу з часом, адаптуватися і модернізуватися новітніми технологіями. Переконаний, що в найближчі роки до лав просвітян, як і в минулі часи, повинні долучитися кращі представники українських еліт, щоб своїм прикладом та ініціативами зарядити якомога більше громадян нашої держави. Адже “Просвіта” — це більше, ніж громадська організація. Це спосіб життя і мислення кожного свідомого українця.

“Просвітянський візит торкався різних проблем, найбільшчим, як з’ясувалося, було питання церкви”.

Обрано нове керівництво «Просвіти» Київщини

Світлана ФЕЩЕНКО,
відповідальний секретар КОО
ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка

У Веприку на Фастівщині, в Музеї Кирила Григоровича Стеценка, відбулася V звітно-виборна конференція Київського обласного об’єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, ініційована ухвалою Центрального Правління. Конференція відбувалася в межах V ювілейної Фастівської науково-практичної конференції до Дня закінчення Передвступного Акту Злуки між УНР та ЗУНР у Фастові 1 грудня 1918 року. До Фастівського району приїхали

просвітяни області: 35 осіб із Білої Церкви, Броварського, Васильківського, Києво-Святошинського, Макарівського, Ставищанського, Яготинського районів і міста Києва.

На конференції обрали нове правління об’єднання: Євген Букет — голова правління, Едуард Мондзелевський, Костянтин Климчук — заступники голови, Світлана Фещенко — відповідальний секретар, Олекса Юрченко — член правління. До ради об’єднання, згідно зі Статутом «Просвіти», увійшли всі члени правління, голови районних і міських просвітянських організацій, а

також колишні очільники — Василь Клічак і Анатолій Ковальчук.

Місцем проведення обох заходів не випадково обрали музей К. Г. Стеценка — видатного просвітянина і діяча періоду української революції. Неповторна аура будинку, в якому останні роки жив і творив Кирило Стеценко, надихнула багатьох на великі справи. Це вперше зібрання просвітян області відбувалося не в Києві, а нове керівництво планує й надалі поєднувати організаційні збори просвітян із науковими, краєзнавчими, літературно-мистецькими заходами в різних куточках столичного краю.

Світлана МАСЛОВСЬКА,
заступник голови Чернівецького обласного об’єднання ВУТ «Просвіта»

Сила української молитви

й в інформаційній, гуманітарній, духовній.

Щойно випадає один із цих сегментів — країна в небезпеці. Як цьому зарадити? — яке головне питання нині ставить собі сучасна «Просвіта». Безумовно, легше і простіше розв’язували б цю проблему, якби саме наша патріотична, найавторитетніша за віком та досвідом громадська організація фінансувалася, адже ми пропагуємо НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕЮ! Пригадаймо лишень, які колосальні витрати радянщина робила заради насадження комунізму — райкоми, обкоми, ЦК з сотнями тисяч політпрацівників. Та зрештою у Росії і досі працює ця «машина». А хто в Україні займається національно-патріотичним вихованням юного і зрілого населення? Дітей — школа, дорослих — «Просвіта»? Як працюємо? На голому ентузіазмі. Певно, не вигідно державі нас фінансувати, адже тоді просвітяни матимуть з чим іти до людей, пробуджувати їхню свідомість, просвітницькими газетами і книгами. А свідомою людиною не терпітиме брехні, злиднів, розкошів чиновників-депутатів і обиратиме до влади чесних, активних, молодих і ініціативних... Хтось із політиків сказав правдиву фразу: якби на Донбасі була українська мова, пісня, церква, Путін би й ногою не ступив на східну частину нашої землі. Ми з цього робимо якийсь висновок? Скоріше ні, ніж так. Нарікаємо на владу, яку самі ж обираємо, але які ми — такі наші отамани. Чому? Бо з людьми майже не зустрічаються просвітяни-подвижники, яких колись називали народовниками (бо мали тісний зв’язок із нацією), аби просвітлювати та пояснювати, що за кіло гречки чи цукру, або ж за 200 гривень не купиш собі чесну владу. Вишиванки на свято — далеко не патріотизм, а мовчання у церкві Московського Патріархату, коли священник читає оду Московському патріарху Кирилу та називає війну громадянською — це байдужість, найстрашніша людська риса.

«І правда вас вільними зробить»
(Івана 8:31, 32)

ПРОСВІТА не претендує на Істину, але намагається наблизитись до неї. Бо теж дає знання, але не з учнівських підручників, а мовою переконання: людина, яка себе поважає, має знати й інші життєві книги чи забуті історичні події та велетів, які творили ці події. Йдучи обраним шляхом, залишати за собою світло, на кожному крутому повороті запалити ліхтар, аби він світив іншим, — ось заповідь просвітян.

Отже, і зараз немає важливішого завдання, аніж донести людям правдиві знання про історію свого народу, але обов’язково враховуючи ті страшні помилки і поразки, що виникали через брак єдності — зраду, запустіння мовне, культурне, духовне, аби не допустити їхнього жажливого повторення. Саме на цьому завжди акцентує увагу українська «Просвіта». Зокрема на своїх заходах, вшановуючи пам’ять подвижників-патріотів, вчинки, слово яких є доробом наукою для кожного з нас. Варто лишень взяти їх за взірць і жити по совісті. А такі були завжди в нашій історії. Один із них — духовний та громадський діяч перший Митрополит Буковини і Далмації Євген Гакман, з ініціативи та благословення його 149 років тому і у нашому краї з’явилася потужна просвітницько-духовна громадська організація «Руська Бесіда». Нові друковані видання, відкриття хат-читальні, паритет (на той час) у викладанні румунської та української мов, протистояння москвофільству, а також статус руської (української) мови у православних церквах на Буковині — заслуга владика Євгена, нашого славного земляка, уродженця села Васлівці Заставнівського району. Як стверджують історико-дослідники, той час ознаменувався зростанням національної свідомості, тобто результат роботи громадської організації був доволі відчутний. Таке піднесення відчули і ми після Революції гідності, втративши гербог Небесної Сотні. Прикрито, але того пориву вистачило не надовго, бо нова влада, яка прийшла на крові, не виправдала довіри народу. І Україна знову в кризі. Певно ж, не тільки економічній чи політичній, а

нема коштів на відрядження. Тож навідатися на Кельменеччину, як її називають — Бессарабський район, погодилася делегація з п’яти членів правління, яку очолив голова обласного об’єднання Остап Савчук. На зустрічі з тамтешніми колегами голова (на той час) І. Дедов прозвітував про просвітницьку роботу за минулий рік. Ми ж ділилися власним досвідом роботи про те, як проводимо просвітницькі заходи не лише зі школярами, а й із громадськістю сіл, міст, популяризуючи імена відомих творчих особистостей, як організуємо круглі столи про проблеми в мовному просторі, бо живемо в багатонаціональному краї, а також духовно-культурні — під гаслом «Єдина Церква — Єдина Держава», наголошуючи, що створення в Україні єдиної Помісної Православної Церкви — незворотний процес, проте велика частина наших громадян є парафіянами церков Московського Патріархату. І тут висловив своє незадоволення учасник зібрання, перший заступник голови Кельменецької райдержадміністрації І. Урсуляк, мовляв, просвітянам, перш ніж іти в маси з такими думками, треба добре подумати, бо це принесе розбрат між людьми. Заявив це як парафіянин церкви МП. Але який може бути розбрат через Українську Церкву, яка закликає людей до любові до Христа, до своєї родини, до України та її правдивої історії?

Свої думки висловлювали й молоді просвітяни, були активними в обговоренні всіх питань, але багато з яких залишилися без відповіді, тому, вважаємо, розмова не закінчена і є неабияке бажання поспілкуватися саме з молодими, ініціативними і зацікавленими у вирішенні проблем України.

Позиція пана Урсуляка — незрозуміла. У такому випадку державні службовці намагаються бути нейтральними, посилаючись на відокремлення церкви від держави. Натомість заявив, що не бачить проросійських проявів в МП. Але чому? Хіба він не українець, хіба не на благо матеріальне й духовне свого народу працює? Проте займаючи високий пост, державний чиновник явно захищав церкву Московського Патріархату. Не всі учасники зібрання його підтримували, хоча на Кельменеччині немає жодної Української Православної Церкви Київ-

ського Патріархату. Чернівецькій «Просвіті» болить, що в цій частині Буковини в церквах моляться не за Україну, не за українське військо, а за Отечество, за здоров’я патріарха Росії Кіріла. А віруюча людина добре розуміє силу молитви... То як розуміти цю ситуацію? Моляться за Кирила, щоб він мав здоров’я благословляти на війну російських військових і техніку, аби вбивати наших захисників... Гіркий парадокс. На жаль, поки що протистояння доволі відчутне. Певно, що «молитвою можемо змінити лице землі», якщо спрямуємо її у правильне, тобто українське, русло. Безумовно, тільки через взаємоповагу, толерантність і добровільно. Тим паче, на службу дорослі беруть своїх дітей — найвразливішу частину українського населення, але яка вбирає будь-яку інформацію як губка і чим далі — тим важче буде пояснити нашим нащадкам, що ж насправді відбувається. Чого вони можуть там навчитися? Яке майбутнє ми собі готуємо?..

Наш просвітянський візит торкався різних проблем, найбільшчим, як з’ясувалося, було питання церкви. На цьому сконцентрував увагу і тамтешній журналіст Б. Грубий у своїй публікації на шпальтах Кельменецької районної газети, який зазначає, що «ніхто з просвітян не звернув увагу на те, що ставалося, коли держава і церква об’єднувалися... церква — не засіб пропаганди... і першоапостольська Церква не називалася православною, католицькою чи протестантською... Вона не підтримувала повстання проти влади... сьогодні бачимо різну відмінність у наших церквах».

Після прочитаного зашеміло серце... Пригадалася Революція Гідності, коли священники УПЦ Київського Патріархату та Української Греко-Католицької Церкви разом із нами мерзли на Майдані, молилися, підтримували й оберігали нас, а московські спостерігали спідтиха, без ряс, у світському одязі. Коли пролилася кров з вини тодішньої влади, намісник Києво-Печерської лаври УПЦ МП митрополит Павло (Лебідь) висловив Януковичу підтримку, заявивши: «Церква з вами сьогодні і до кінця...». Безперечно, і війну з Росією останні не називають такою, і ворога — аж ніяк не агресором, не кажучи про капеланство, яке притаман-

не лише проукраїнським священикам, які на цій війні є оберегами для наших хлопців в окопах. У 2015 р. представники УПЦ МП відмовилися вшанувати загиблих воїнів АТО у Верховній Раді, сиділи демонстративно, тоді як всі інші конфесії — католики, мусульмани, протестанти тощо стояли, низько схиливши голови. А єпископ Банченський Лонгін (Жар) відверто закликав саботувати мобілізацію і звинувачував Західну Україну у воєнних діях.

Так, «Просвіта» може проковтнути і образи, і неправду. Але то вже буде не українська, патріотична, а якась хамелеонська організація. Націєцентрична ж і надалі стоятиме на тому, що Україні потрібна єдина Помісна Церква і обов’язково з формуванням української національної ІДЕЇ, яке геніально дає наш пророк Шевченко «В своїй хаті своя й правда і сила, і воля». Бо це природна тенденція. Хіба можна вважати державу незалежною, коли її духовний центр у Москві, котра воює проти України? І держава не має стояти осторонь процесу творення Єдиної Помісної Церкви, бо йдеться про її майбутнє. А процес уже розпочато. Вчені-дослідники прогнозують: якщо конститутування Української Помісної Православної Церкви відбуватиметься за сприяння Константинопольського Патріархату, єдина Церква в Україні буде визнана. Вона об’єднає всіх українських православних. Водночас громади, які не визнають такого об’єднання, залишаться у підпорядкуванні Московського Патріархату, однак офіційно носитимуть назву Російської православної церкви. Чи гордо для справжнього українця?.. Поки що Москва погрожує розколоту православ’я, якщо Константинополь визнає Українську Помісну Церкву, і наприкінці 2017 року вже були серйозні провокації. Тож єдиним найвірогіднішим варіантом творення Єдиної церкви є поступовий перехід парафій УПЦ МП до Київського Патріархату за волевиявлення громади, за їх просвітлення та усвідомлення, що в Україні, як у інших державах, зокрема Росії, має бути все українське — мова, культура, Церква. Це непросте, важко, боляче. Але з чого народжується або злет, або падіння.

Сучасна Буковинська «Просвіта» і далі йтиме шляхом правди, щирого слова, відкритих вчинків, і в цьому хай нам допоможе Господь.

Нова радість захисникам

“Нова радість стала, яка не була...” — розлягалася на Святвечір і опісля по всій Україні — від Хутора Михайлівського до окупованого Криму, від Львова до Східного фронту. Різдвяні піснеспіви, колядки і щедрівки, можна було почути і на вулицях Сіверсько-донецька. А ще — у військових підрозділах, що входять до оперативно-тактичного угруповання “Луганськ”, що нині стоїть в обороні рідної землі. Створити справжнє родинне свято для наших захисників приїхали члени Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка за підтримки Центру морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України. Серед них просвітяни — заслужена артистка України Інеса Братушич, відомий бард і поет Віктор Ткаченко.

Микола ЦИМБАЛЮК
Фото автора

“Телефонуйте мені...”

Перший виступ мобільної групи відбувся, як кажуть, прямо з коліс у 59 військово-мобільному госпіталі.

Ретельно дібраний репертуар, ширість і душевність колядок у виконанні Інеси Братушич, її ар-

байдушками. Один із 8-річних школярчиків у супровідному листі до подарунка написав: “Я знаю, що вам там нелегко. Якщо треба буде моя допомога — телефонуйте мені...”. І написав свій номер мобільного телефону...

Віддані друзі

Їдемо до розвідників. Обіруч дороги лісиють піщані перемети

м’ятає, що збоку, у відносно невеликій залі, стояла буржуйка. Під час того концерту в якусь мить вона відчула, що руку їй хтось лиже. Плянула, а то пес, лабрадор! Від несподіваної собачої галантності вона ледве не забула слів пісні...

І ось розпочинається концерт. До зали забігають двоє запізнілих — рудий стаф і його хазяїн. Він всідається на вільне місце у першому ряду. Поруч з ним діловито заскакує на крісло собака, розвертається і теж сідає. Уважно, схиливши голову набік, нашорозивши вуха, вдивляється в Інесу.

Ця зустріч з елітою Збройних Сил, як і попередні, минула блискуче. Хлопці підхоплювали колядки. Але в стриманій реакції залу все одно відчувалася напруга. Вглядаюся в обличчя хлопців: легкий усміх, уважний погляд, внутрішня зосередженість і, за зовнішньою розслабленістю, — стиснута пружина, готова миттєво випростатись. Чутно коротку команду, і кілька воїнів безшумно, одним за одним вискакують із зали.

На жаль, у цій жорстокій, підлій, безбожній війні, з якою прийшов на нашу землю московський окупант, навіть найкращий вишкіл не завжди вберігає наших захисників. Так сталося і в тому підрозділі. У Різдвяну ніч на “передку” на ворожій розтяжці підірвався молодий борець. З важким пораненням гелікоптером його відправили у Харків. Уже коли ми поверталися від розвідників, над нами пролопотів гелікоптер. Тепер доля ще одного нашого захисника була у Божих руках. І лікарів-хірургів, його слуг.

Через Победу — до Щастя

Удосвіта знову в дорогу. Цього разу — до віддаленіших підрозді-

У вересні 2014 р. тут горіла земля, люди, техніка

лів. За годину постає те, що нам треба — Победа. Саме так значиться на вказівнику на повороті з траси, це за кілька кілометрів до цього села. А перед в’їздом ще один, тільки двомовний, як і належить бути в європейській державі: Победа, а нижче англійською — Rовeда. До речі, назви автобусних зупинок тут теж двомовні.

Село українськомовне, але як і всюди у так званій зоні АТО —

мало кілька тисяч населення. Нині трохи більше семисот. Сільськогосподарське підприємство, яке було колись мільйонером, розвалилося. Початкову школу закрили і тепер дітей возять за кілька кілометрів у Новоайдар. Село знелюднюється і занепадає, як і повсюдно. Селяни кажуть, що кучмівське нищення України успішно продовжує нинішнє керівництво держави.

Ще глибших ран завдала війна. Особливо це помітно на східній околиці: щент зруйновані господарські будівлі, найближчі до них хати, поорана потужними вибухами і окопами земля. А під ногами — траурний килим м’якого перепаленого ґрунту. Здалеку видніється капличка, біля якої пам’ятник нашим воїнам. Вони полягли тут у вересні 2014-го від “братніх” російських “смерчів”.

Село Победа лежить порівняно недалеко від українсько-російського кордону і за 50 км від Луганська. На його околиці тоді розташовувався штаб оперативного командування “Північ”. Перед початком обстрілу тут було зосереджено багато військової техніки і майже шість тисяч наших солдатів. Однак частину з них перед обстрілом вивели в інше місце. Російські війська застосували РСЗВ “Смерч”. Обстріл українських позицій тривав чотири дні і методично, прицільним вогнем із території Російської Федерації...

Біля каплички і дерев’яного хреста, що звели волонтери, на гранітній плиті пам’ятника викарбувані слова з Біблії: “Немає ж любови, кажу вам, Над ту, коли житіє віддам за другів моїх! Аміні! Аміні!”.

Сюди ми заїхали з Тимофієм Нечипорук, заступником командира дивізіону, та отцем Олегом, військовим капеланом. Він відслужив панахиду по наших загиблих героях і всі разом помолилися за їхні душі. А над нами світило яскраве сонце. Хоча ще зранку, коли ми виступали у підрозділі, надворі було смарно і холодно. В приміщенні покинутої школи, яка зяла вибитими вікнами, під час колядування з уст піднімалася пара. Так само було і в десантників, у Щасті. Концерт давали в покинутій колишніми хазяями кав’ярні-сауні. На першому поверсі було так само холодно, а слухачі не мали навіть де сісти. Дружно заколядували, а під кінець пустилися у танок під веселі жартливо-запальні Інесині пісні.

І пісні Віктора Ткаченка, його гуморески, подарунки від київських школярів і просвітян таки створили справжнє родинне свято для наших воїнів. Зрештою, від нас усіх залежало, чи зможемо відчувати щастя від різдвяної радості і любові у цьому, далекому від рідних домівок, але близькому і дорогому для кожного українця Щасті.

Колядникам від колядників — дитячі подарунки

тистичний талант, уміння заволодіти аудиторією і жартівливі пісні (“Дохторик”, “Ти до мене не ходи”, “Чорні очі як терен” та ін.), гуморески Віктора Ткаченка творили неповторну атмосферу справжнього родинного свята. Трішки мінорного настрою додала Інесина пісня “Мій тато”, яку вона присвятила своєму батькові, офіцеру-підводнику, що загинув під час виконання військового обов’язку. У кожного з присутніх вона викликала бурю почуттів. Чоловіки, яким не раз доводилося дивитися смерті у вічі, нишком витирали скупі сльози, а дехто, не в змозі втриматися, виходив.

Ще дужча енергетика добра, любові і єдності душ одної великої української родини запанувала того ж таки вечора в одному з підрозділів 12 бригади армійської авіації. Переважна більшість її особового складу зі Львова — земляки Інеси Братушич. Тож не дивно, що з її творчістю вони знайомі і шанують як ніхто. А коли вона почала колядувати, то весь переповнений зал (ідальня) багатоголосо підхопив цей спів. Солдати згодом зізнавалися, що колядки у ті неповторні миті творили різдвяне диво, переносячи кожного в коло рідної родини.

— Якщо наші воїни не можуть поїхати додому на Різдво, — казала Інеса Братушич, — то свято Різдва повинно прийти до них.

До творення величного свята Різдва Христового для військових долучилися не лише просвітяни, а й діти двох київських спецшкіл із поглибленим вивченням англійської мови — 159-ї і 324-ї. Вони зібрали смаколики, чай, каву, теплі шарпетки, рукавиці, і все це упаковали в картонні коробки, прикрасили малюнками та різдвяними побажаннями нашим воїнам. Вони, на відміну від частини наших можновладців, усвідомлюючи, що відбувається на сході України, не залишаються

із залишками випаленого соснового лісу. За якийсь півгодини супровідна машина розвідки, а за нею і наша, зупиняються перед непримітним навіть серед оголених кущів терну шлагбаумом. Кремезний молодий вартовий, що наче з-під землі виростає перед нами, після короткої розмови по рації пропусає на територію. Під деревами, у маскувальних сітках, військова техніка. Зоддалік видніються ледь примітні горбики, притрушені торішнім падолистом. І тільки невисокі димові труби демаскують землянки.

Але нашу групу проводять у чи не єдине віліле тут, хоча й пошарпане, приміщення.

Дорогою Інеса згадувала, як три роки тому вона з чоловіком, Орестом Хомотою, теж виступали перед розвідниками. Було це взимку, падав густий лапатий сніг. Більшість слухачів у залі сиділи в білих маскахалатах. Па-

По закінченні концерту — спільне фото

Ігор ЖУК
Фото автора

Різдвяний потяг

Від редакції. Відома письменниця Ірен Роздобудько і відомий бард Ігор Жук з перших днів війни на сході долучилися до волонтерської діяльності. Пропонований увазі читачів "СП" — репортаж про унікальний чин дітей, підлітків і дорослих з усіх куточків України, які дружним колективом вирушили Різдвяним агітпотягом "Труханівська Січ" на схід як по-сланці Святого Миколая.

Ігор ЖУК: Волонтерський агітпотяг "Труханівська Січ" зробив свій ювілейний (десятий) рейс із 8 до 23 грудня. Власне кажучи, здійснених поїздок тільки дев'ять, рейс № 6 заброньовано на майбутнє: він пройде через Донецьк, Луганськ і Крим, і на нього ми з Ірен неодмінно сподіваємося потрапити. А поки що нам вдалося відірватися від справ і обставин лише на половину рейсу № 10, названого Різдвяним Потягом Святого Миколая. Західна половина маршруту стартувала в Києві й пролягла через смт Шевченко, Полонне, Ізяслав, Львів, Чернівці, Тернопіль, Хмельницький, Вінницю. Ми долучилися 15 грудня в Одесі. Отже, репортаж із поїздки.

Групі волонтерів, змучених вічними проблемами недостатньої місткості власних автомобілів і жахливим бездоріжжям у тих місцях, де найбільше потрібна їхня допомога, спала на думку блискуча ідея. Її підтримала "Укрзалізниця", і в квітні 2016 року надала спеціальний потяг із дев'яти вагонів для об'єднаної команди волонтерів різних організацій, представників освіти, митців, козаків, військових, а також для того вантажу, який може знадобитися і на фронті, і в прифронтових селах і містах. Рейс був успішним, і от за неповних два роки вже відбулося дев'ять таких мандрівок, а проект отримав найвищу державну підтримку. Назву потягу дав скаутський табір для дітей сходу України на Трухановому острові в Києві, при організації якого волонтери та козаки перед тим і познайомилися.

Пасажирами рейсу № 10 ще в Києві стали близько сотні дітей і підлітків, — школярів і студентів із різних куточків України, зокрема значна частина з Донецької та Луганської областей. На Заході волонтери поступово завантажували вагони різдвяними подарунками фронту і прифронтовим районам, а також активно спілкувалися з місцевими мешканцями. Удосвіта 15 грудня на Одеському вокзалі ми влилися у цей великий і дружний колектив.

Перше, що одразу вражає і захоплює, — це діти. Організовані у самоврядовані десятки, зі своїми десятниками і кількома дорослими отаманами, вони шикуються в колону, гордо носять прапори і чітко кричать "Героям слава!", старанно дотримуючись суворих правил Січі і не гублячись на вулицях міст. Вони — веселі, розкуті, смішно вовтузяться у вагонах, невимушено йдуть в танок у залах під час концертів, спілкуються з місцевими дітьми і молоддю впродовж усього маршруту. Без жодних комплексів малюки звертаються до дорослих із найрізноманітнішими запитаннями. А під час подорожі збираються у вагоні-ресторані, що править за "кают-компанію", на цікаві вишколи і лекції. Ми з Ірен теж мали з ними такі творчі зустрічі, від яких отримали велике задоволення.

Тепер про дорослих. Вони мають у дівчорі заслужений авторитет. Головні засновники по-

тягу — Олена Іванова і Микола Бондар; дотепний і цікавий оповідач "вечірніх казок" з історії пан Андрій; волонтери, творці батальйону "Сітка" з плетіння маскувальних сіток (нині волонтерська група "Мармелад") і водночас невтомні "маніакальні терапевти", що під час подорожі

чорними прапорами і знаменом "Труханівської Січі", з незмінними гаслами: "Слава Україні! — Героям слава!.." Зустрічні перехожі приязно усміхалися. Біля сумнозвісного будинку профспілок зупинилися, Микола Бондар провів бліц-лекцію про трагічні події 2 травня 2014 року. Відвідали пам'ятний камінь, на місці якого буде споруджено меморіал загиблим за Україну. Духівник потяга, військовий капелан отець Дмитро відслужив короткий молебень. Заграв віртуозний військовий оркестр 101-ї бригади Збройних сил України — ще один активний учасник нашої подорожі. А потім ми стали гостями флагама на військово-морському флоту, фрегата "Гетьман Сагайдачний", з цікавою екскурсією по всьому кораблю.

16 грудня, Миколаїв — Херсон. У Миколаєві — великий оригінальний пам'ятник Небесній Сотні у сквері Ради Європи і меморіал АТО "Струни пам'яті". Зустріч із молоддю і волонтерами у великому повному залі. У Херсоні — несподівано багато знайомих облич видавців і книгопродавців — адже там книжковий ярмарок. Бліц-концерт духового оркестру. Традиційно — зустріч і нагородження волонтерів. Оскільки наш оркестр належить до Генерального штабу ЗСУ, то вручення військового грамот і нагород кращим волонтерам відбувалося з рук представника Генштабу — керівника оркестру. Цікава екскурсія в уні-

кальний музей природи, що святкує своє 110-річчя, і на виставку, присвячену АТО, в краєзнавчому музеї. Богослужіння біля меморіалу загиблим героям.

17 грудня, Кривий Ріг — Запоріжжя. Кривий Ріг зустрів о сьомій ранку урочисто і пишно, хоча й із дощем. Частина нас їхала по місту в цікавому гібридному тролейбусі-автобусі, частина — в трамваї, спеціально виділеному для нашої екскурсії. Відвідали меморіал героїв усіх часів, пам'ятник козакові Рогу, найбільший квітковий годинник. У палаці культури вручили нагороди місцевим волонтерам. Подарунком був яскравий концерт військового духового оркестру, з яким хор дітей потяга спільно з місцевими учасниками попере-

дніх рейсів чудово виконав свій традиційний "Славень". У Запоріжжя приїхали вже в сутінках і теж під дощем, але це не зашкодило зустрічі. Тут, як і в усіх містах, нас зустрічали представники міської влади. Ми спілкувалися водночас і з ними, і з

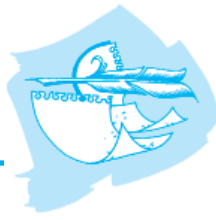
найактивнішими місцевими волонтерами, котрі добре знають усі болючі точки у своєму місті. Концерт — у великому і повному концертному залі, де до оркестру вже долучилися і ми з Ірен. А біля потяга всіх чекала смачна каша у великому казані, зварена вправними кашоварами "Січі"...

18 грудня, Маріуполь — Волноваха. В Маріуполі о сьомій ранку мали приємний сюрприз: у купе постукав давній товариш по київському бардівському життю, Олександр Шульман, нині відомий "літописець" фронтних буднів, чий замітки на Фейсбуці ми давно і регулярно читаємо. Ще у приміщенні вокзалу почалася друга частина місії потяга — роздача подарунків від Святого Миколая. Представники частин, Цивільно-військового співробітництва (СІМІС) отримували пакунки — листи і малюнки від дітей всієї України, солодощі, книги, іграшки для дітей прифронтової зони і спеціфічні для фронту дарунки: маскувальні сітки, ліки і медикаменти, електрогенератори та інше обладнання. Ще один концерт, і нагороди, і роздача дарунків. І наступна станція — Волноваха. Ще

свіжі в пам'яті спогади, як ми виходили в Києві на Майдан із табличками "Je suis Volnovakha" в день трагедії, коли місто обстріляли бойовики. Традиційно тепла зустріч на вокзалі. Чудова дитяча школа мистецтв із ентузіастом-директором і його талановитою командою. Місто — цілком європейське, чисте, сучасне, величезний концертний зал, заповнений прекрасною публікою. Концерт, роздача подарунків, спілкування.

19 грудня, Покровськ. Тепла зустріч, вивантаження подарунків. Сідаємо в автобуси і їдемо в бік Донецька. Карлівка, 13 км від Донецького аеропорту. Тут розташована унікальна фронтова стоматологічна клініка "Тризуб" — втілені в життя герої книги Ірен Роздобудько "Тут і тепер". Вона два роки тому вигнала персонажа — волонтерку, лікарку-стоматолога, котра організувала пересувний стоматологічний кабінет для фронту АТО. І, як виявилось, саме в цей час на фронті організували справжню пересувну стоматологічну допомогу воякам, котра зараз уже має кілька мобільних клінік і одну стаціонарну.

Святого Миколая

Тут же працює “підпільне” самодіяльне радіо “Тризуб”, котре покриває значну частину окупованої території — лікар-стоматолог є водночас радіоведучим, і ми теж на цілу годину вийшли в ефір через саморобну антену “Тризуба”. Варто було подивитися, як у крихітній кімнатці-студії і прилеглий кімнатці розмістився духовий оркестр із 15 музикантів і “бомбардував” ворожу територію українським джазом! Думаю, що і для Ірен, і для мене це був найбільш хвилюючий виступ на радіо.

Сюди ж, до “Тризуба”, прибули представники військових частин за привезеними нами подарунками. Ми зустрілися з легендарним Сантою; Ірен у автофургоні-стоматкабінеті зображувала лікаря, а за пацієнта в крутому сучасному кріслі правив сам доктор-радіоведучий Яценко. Поки ми з музикантами “хуліганіли” в ефірі, невтомні Квітницькі з Миколою Бондарем, паном Андрієм, отцем Дмитром і кількома старшими дітьми змоталися у “Республіку “Міст”, звідки вже видніються руїни ДАПу. Тут підібрали звірят, котрі поїхали з нами у Київ до своїх майбутніх господарів: кошения Промка (назване на честь промзони аеропорту, де воно народилося) і цуценя, котре ще має отримати своє ім'я.

Поївши з польової кухні смачнющої каші, рушили в гості до Донецького національного технічного університету, де молодь спілкувалася, а оркестр тішив студентів музикою. Вечірній Покровськ зачарував святковою ілюмінацією і затишними кав'ярнями.

20 грудня, Бахмут—Часів Яр. Холодно, заповнений снігом перон. О восьмій годині, коли вибралися з вагона, поряд із ним наші кашовари поралися біля “діжкобагаття” з уже готовим запашним казаном супу на ньому. Тим часом на пероні зібралася традиційно тепла зустріч. Навіть сам Святий Миколай вийшов до нас із дверей вокзалу, чомусь у супроводі Снігуроньки, — котра, втім, була у квітчастому українському вінку. У Бахмуті проживає чимало учасників попередніх потягів, що прийшли зустріти друзів. Автобуси в супроводі поліцейських автівок з “маячками” розвезли нас групами по кількох локаці-

ях; нам дісталася загальноосвітня школа № 12, де нас зустріли власним концертом і з ентузіазмом сприймали наші виступи. Серед вчителів було чимало активних читачів Ірен Роздобудько, її приїзд став для них радісною несподіванкою.

Вдень приїхали у Часів Яр; тут у великому палаці культури відбувся черговий концерт.

21 грудня, Лисичанськ—Кремінна—Сіверськкодонецьк. Традиційні хліб-сіль від місцевої влади і волонтерів. Вивантажили чергову купу дарунків. Солодоші, печиво, цигарки, маскувальні сітки, листи і малюнки від дітей, котрі служать оберегами на фронті. Лисичанській бібліотеці дістався пакунок книжок від видавництва “Нора-Друк”, котрий ми привезли з собою. Автобусами дісталися у Кремінну, де базується нині кадетський корпус Луганського обласного військового ліцею. Ліцей у повному складі покинув окупова-

ну територію і зараз розташований у новій просторій будівлі. Кадети вишикувалися на плацу, зустрівши нас стрункими лавами, блискучим маршируванням і дзвінками стрілецькими піснями. Співали вони нам і в переповненому актовому залі, де відбувся концерт нашого духового оркестру. Дитячо-юнацький склад потягу звично повів запальний танок, до якого одразу ж долучилися й кадети — власне, їхні ровесники, так само веселі і розкуті попри досконалий вишкіл. Через пару годин наступний концерт відбувся у Сіверськкодонецьку. Але перед тим — екскурсія по місту, зокрема з традиційною лекцією біля величезного спорткомплексу, де відбувся сумнозвільний сепаратистський з'їзд регіоналів. У центрі, навпроти гарної ялинки з різдвяним вертепом, біля міськради ми з Ірен дали експрес-інтерв'ю для радіо “Галичина”, яке саме починало свою роботу в місті. І — новий концерт перед ще однією чудовою аудиторією.

22 грудня, останній день подорожжя. Сватове. Сьома ранку. На пустому засніженому пероні перед потягом дефілює бородатий похмурий вірянин із виглядом юродивого, палаючими очима і плакатами на спині й грудях, де стверджується, що “християн нет в окопах, в блокаде, во вражде...”. Біля меморіалу загиблим за Україну, де ми зібралися, щоб віддати їм шану, він теж виник, закликаючи покаятися і прийти до Христа. Його досить делікатно і без образ спровадили.

Сватове вразило розкішною бібліотекою з прекрасним інтер'єром, комп'ютерним залом, комфортабельною кімнатою для релаксу, де можна не тільки попитувати кави, а й зважитися на електронних вагах. Книги Ірен Роздобудько містяться на полиці з підписом: “Краща книга сучасності” — і ось бібліотекарі несподівано зустрілися з авторкою, отримавши свіжі книги з автографом. Ірен довелося підписати для сватівських читачів і всю решту її книг із бібліотечного фонду.

На майдані перед Народним домом “Сватова-Лучка” зібрався натовп зустрічаючих — волонтери, активісти, офіційні особи міста. Місцевий настоятель УПЦ МП почув кілька схвальних слів від пана Андрія з “Правого сектору” за те, що разом з усіма співав Гімн України. Щоправда, це не завадило йому почути і кілька гострих докорів на адресу МП із проханням передати їх колегам аж до самого

верху. Дісталось на горіхи й чиновникам міської влади, що виступали з вітальними промовами, — за недоробки і невиконані обіцянки, претензії до них заявили місцеві активісти і учасник нашої мандрівки, корінний сватівець, борець “Айдару” Микола Матвієвський. Ну, але було й за що їм дякувати, так що свято зустрічі не надто затьмарилось.

До вечірнього концерту залишалося ще трохи часу, вдалося погуляти вулицями Сватового, посидіти у затишній арт-кав'ярні, якої не посоромив-

ся б і Париж, а потім ще й гуртом усі здійснили сходження на старий терикон, на вершині якого учасники попередніх потягів встановили пам'ятний знак. І закінченням програми подорожі став чудовий концерт, що почався феєрично барвистою казкою місцевого театру про Снігову Королеву, був продовжений нашою традиційною програмою (духовий оркестр+Роздобудько+Жук) і завершився роздачею гостинців сватівській дітворі. Вечері потяг покинув гостинне Сватове, і надранок ми вже були в Києві.

У підсумку зазначу, що Донбас — це точно Україна, в жодному разі не “відрізана скибка”. Ті, хто мандрував ще у перших потягах, відзначають, як повільно, але невпинно змінюються настрої переважної маси місцевих мешканців. А ті, хто з самого початку був тут хранителем і носієм української ідеї (а таких тут чимало), — це справжні подвижники, яких покинути у їх справі було б просто зрадою. Проукраїнські графіті на стінах і парканах, державні прапори — не тільки на держустановах, а й на автомобілях, балконах, при-

ватних будинках. Попри лінію фронту, що розділяє дві частини Донбасу, мешканці обох частин усе одно спілкуються і бачать різницю у житті. Всі міста і містечка, у яких ми побували, є цілком європейськими. Супермаркети і крамниці нічим не відрізняються від київських, палаци і будинки культури живуть активним життям, школи тішать рівнем оснащення і висококласними педагогами. Так, є тут і приховані, і не дуже, прихильники “руського міра”, але й вони вже, схоже, воліли б його радше спостерігати збоку. Найголовніша зміна, яку відзначають ті, хто може порівнювати, — зростання доброзичливості у населення. Микола Бондар розповідав, що у Покровську — тоді ще Красноармійську — тільки за саму його козацьку зовнішність позаминулого року в нього стріляли. А зараз вулицями Покровська марширувала юна “Труханівська Січ” під червоно-чорним прапором, скандуючи “Слава нації — Смерть ворогам!” — і таке сприймали цілком нормально, без жодних ексцесів, як і в усіх інших місцях, де ми побували. Віримо, що настане час — і оте “смерть ворогам!” уже не буде мати жодного іншого значення, ніж просто спогад про важкі сторінки історії. Хочеться вірити, що не тільки цим дітям, а й нам пощастить дожити до цього часу.

Олена ЛЕОНТОВИЧ,
письменниця, член НСПУ

Як того вимагала честь...

Так сталося, що серед моїх рідних четверо мають безпосередній стосунок до тих, кому присвячені київські музеї Миколи Лисенка, Михайла Старицького, Лесі Українки. Тож волю познайомити з ними, або додати нових знань про них.

Отже, про подругу Людмили Михайлівни Старицької-Черняхівської Любов Миколаївну Шульгину, мою двоюрідну бабусю. Вона народилася 1 (13) березня 1865 року в с. Бурбине Хорольського повіту на Полтавщині в сім'ї нащадка гетьманів Павла Полуботка і Данила Апостола Миколи Устимовича та Єфросинії Черкаської, представниці козацтва, закріпаченого Катериною II. Єфросинія Іллівна була непересічною особистістю, і не дарма в повіті її називали "жінка-міністер". Люба зросла серед широких ланів, пісенної стихії народу, з юності придивлялася до його життя, переймалася його турботами. Навчалася в одній із найкращих гімназій Москви, тужила за Україною, яка уявлялася їй чарівною мрією. На початку 80-х років після закінчення гімназії два роки відвідувала в Києві Вищі жіночі курси, які відкрили через революційні настрої курсисток. У ці роки організувала в селі Сохвині під Хоролом заняття вранці для дітей селян, удень — для підлітків, увечері для дорослих, які проводила і на природі, і у приміщенні, яке батько виділив Любові. Вона знайомила селян з творами українських письменників, читала ім Шевченка, а читала вона чудово, дуже проникливо й виразно. Була вчителькою з ласки Божої. Не дарма селяни любовно називали її Любочка. "Внаслідок рідко яке село, — писав Олександр Шульгин, — мало стільки інтелігентних та національно свідомих селян, як там".¹

У середині 80-х років у редакції "Київської старини", куди Люба зайшла з батьком, постійним її передплатником, знайомиться зі своїм майбутнім чоловіком Яковом Миколайовичем Шульгиним (не плутайте з москвофілами Віталієм та Василем Шульгиними), істориком, громадським діячем, що пройшов через заслання у Сибіру. Після народження дітей Надійки, Олександра, Володимира, Дмитра, Миколи Любов Миколаївна вже не могла так віддаватися школі, як раніше, але дбала про злібних хлопців і дівчат із села, готувала їх до іспитів на здобуття професії вчителя. І всі вони ставали ідейними педагогами.

Коли в 90-х роках сім'я Шульгиних опинилася в Єлисаветграді, чиновничому місті, Любов Миколаївна дуже потерпала від браку громадської діяльності. І коли в родині виникла думка про публічне вітання українських акторів трупи Саксаганського, щоб усі побачили, що українці мають і вміють шанувати своїх видатних талантів, вона захопилася цією справою. Разом із молодшою сестрою Марією, моєю бабусею, вони зібрали гроші, купили подарунки і на бенедісі одного з акторів піднесли Іванові Карпенку-Карому, письменникові, каламар на мармуровій дошці з двома срібними ведмедиками, Панасові Саксаганському — великий срібний келих і Любові Ліницькій, талановитій ліричній актрисі, — кошук квітів.

Брати Тобілевичі були жаданими гостями в домі Шульгиних. Не раз Карпенко-Карий посвя-

Володимир Шульгин

чував Любов Миколаївну у свої творчі задуми.

Маючи великий вплив на молодість міста, Любов Шульгина будила в ній національні почуття.

Повернувшись до Києва, Любов Миколаївна знову поринула в громадську роботу. Вона, безумовно, підхопила ідею створення літературно-мистецького клубу "Родина", яким жила Людмила Михайлівна Старицька. Так само, мабуть, разом 1901 року організували першу в Києві Жіночу громаду. Я не думаю, що вони лише тоді познайомилися, бо тісне було коло українців, учасників відродження України. Але, сливе, тоді вони дужче заприязнилися і працювали зади України рука об руку, бо їх єднали і любов до рідного краю, і відданість українській справі, і єдність думок, і, безумовно, захоплення Любові Миколаївни талантом Людмили Михайлівни.

Наспів 1914 рік із Першою світовою війною, Галичину зайняли російські війська, українську інтелігенцію депортували і до Сибіру зокрема. І коли привезли до Києва галицьких заручників, Любов Шульгина кинулася їх визволяти. Для цього, пише її дочка Надія Шульгина-Ішук, вона створила комітет, ходила у державні установи домовлятися, докладала неймовірних зусиль, щоб звільнити галичан під заставу, збрала потрібні гроші, додавши чималу частину і своїх, носила ув'язненим їжу. Та я певна, що Людмила Михайлівна була поруч, інакше й бути не могло. Коли митрополит Андрей Шептицький повертався із заслання до Львова, він заїхав до Києва і подякував за "порятуння наших людей".

Людмила Михайлівна і Любов Миколаївна разом працювали в Комітеті Південно-Західного фронту всеросійської спілки міст, яка займалася допомогою біженцям.

1915 року подруги разом знову творять дива. Вони організують відкриття двох дитячих сиротинців (для дівчат і хлопців). Разом із однодумцями організували нелегальну, першу в Україні школу, де навчали рідною мовою і читали українські книжки. Пріснувала та школа, за свідченням Надії Шульгиної-Ішук (до речі, чоловік її був саме з тих заручників, що їх визволяли подруги), не менше чотирьох років.

Подруги домоглися створення при клубі "Родина" шпиталю для вояків-українців, в якому під час лікування поранених навчали української грамоти, читали українські книжки, найбільше

Тараса Шевченка, Івана Франка, Бориса Грінченка. Приходила читати актриса Наталя Дорошенко, дружина Дмитра Дорошенка, студенти Олександр Попович і Володимир Шульгин, майбутні герої Крут. І це в час, коли українська мова знову була заборонена. Треба було мати мужність переступити через вердикт.

1917 року Любов Миколаївна працювала з підготовчою групою у шойно відкритій Першій українській гімназії імені Тараса Шевченка, а пізніше очолила сиротиниць, що розташувалася в чудовому будинку стилю модерн на Великій Житомирській, 34 (який наразі приречений на тихе руйнування, як і будинок Чалого поряд, в якому бував Шевченко), а Людмила Михайлівна — в Центральній Раді. І влітку, згадувала моя мама, що була в тому сиротинці, на дачу, де колись літував Олександр Олесь, до своєї любові подруги Любові Миколаївни Шульгиної приїздила Людмила Михайлівна Старицька-Черняхівська.

Любов Миколаївна була матір'ю українських братів Граків і пережила горе втрати трьох синів: Дмитрика (помер дуже маленьким), Володимира, Миколи. У Крутах загинув Володимир. Людмила Михайлівна розділила горе подруги, сказала своє полум'яне, скорботне слово на похованні крутянців 19 березня 1918 р., а 24-го газета "Нова Рада" надрукувала її "Пам'яті юнаків-героїв, замордованих під Крутами". Це виблене слово свідчить про близькість Людмили Михайлівни до сім'ї Любові Миколаївни, про те, що вона добре знала і любила Володю. Тому й написала так проникливо: "Чи є хто з українців в Києві, хто б не знав Володю Шульгина? Його ніхто не звав Володимиром Яковичем, не вважаючи на те, що він вже кінчив університет, так хотілося кожному сказати щось тепле, ласкаве цій всім дорогій, всім любій, всім рідній людині."

Одколи скінчив гімназію, він став душею молоді і теплим зв'язком між нею і старшим поколінням, бо він був увесь — любов до України. Палкий організатор, палкий промовець, теплий заступник всіх тих, що постраждали за Україну, любий, дорогий, незабутній Володя Шульгин. Він згромаджував, єднав молодь і разом з тим всією своєю істотою

збуджував в людей старшого віку віру в долю України"².

Ще кілька років вони зустрічалися, спілкувалися, а потім їхні життєві шляхи розійшлися, та приязнь залишилася в пам'яті, у душах назавжди...

Трагічна доля Людмили Старицької-Черняхівської відома і ятрили наші душі непереможним болем...

А яка доля судилася Любові Шульгині? 1923 року вона виїжджає на Галичину з сім'єю дочки Надії завдяки польському громадянству її чоловіка Романа Ішука, згодом живе в Рівному. Про листування годі було й мріяти в терорі 30-х років. І лише взимку 1942 року Надія Яківна з дочкою Марусею раптом побачили на вулиці Рівного Ізидору Петрівну з дочкою Ольгою. Дивовижний випадок звів їх. І лише тоді Любов Миколаївна дізналася про жахливу долю Людмили Михайлівни та Вероніки. (Лише цього року я дізналася від генерального директора заповідника "Биківнянські могили" Богдана Біляшівського, що і Вероніка Черняхівська, і Лідія Шульгина, дружина Володі, розстріляні в Києві, і їхній прах покоїться в Биківні).

А 1944 року Любов Миколаївна у 79 років разом із рідними виходить з хати на сім вітрів, рятуєчись від Смершу та НКВД "визволителів", бо на Батьківщині їх чекає загибель, про що ще перед війною відверто сказав Надії Яківні енкаведист, директор школи на місці колишньої української гімназії, де вона працювала. Любов Миколаївна іноді їде, а то йде дорогами війни під обстрілами, в снігах, у постійній смертельній загрозі. Був випадок, коли вони на штовхнулися на колону Червоної армії. Роман Августиневич не розгубився і наказав усім вдавати з себе глухонімих. Потім Любов Миколаївна нарешті перебуває в таборах ді-пі, живе в одній кімнаті зі смертельно хворою Ольгою Косач-Кривинюк, яка вмирає на її очах, зустрічається з Тодосем Осьмачкою та іншими знайомими українцями і помирає на чужій землі 9 травня 1945 року далеко від України...

Вона "все життя жила Україною і для України", як коротко і вичерпно сказав про матір Олександр Шульгин. Ці слова так само треба присвятити і її дивовижній

подрузі-страдниці — Людмили Михайлівни Старицької-Черняхівській.

Вічна їм пам'ять!

У своїх спогадах Олександр Шульгин пише: "Останній син (Миколи Лисенка — О. Л.) Тарасик був хрещеником моєї мами, яка сердечно дбала за нього й допомагала Лисенкові влаштувати життя дитини. Дружина Лисенка, Ольга Антонівна, народивши сина, одразу померла від паралічу серця — О. Л.). Коли Тарасик підріс, мати постійно брала його до себе. На жаль, ще молодим він помер. Микола Віталійович часто заходив до своєї куми, і мама, як і батько, дуже його любили".³ Про літування Тараса в селі біля Хорола в сім'ї Шульгиних згадує моя тітонька Ольга Леонтович-Первова. Вона бачила крізь вікно, що три вершники приїхали вітати Єфросинію Іллівну з іменинами. Одним із них був Тарас Лисенко. Його фото на коні ще в середині 90-х років я передала музею Миколи Лисенка, на жаль, не зробивши копії. Тому в композиції фото можу помилитися, але кінь на фото присутній.

А тепер про свояка Михайла Старицького. Ним був мій двоюрідний дід Володимир Леонтович (1866—1933) — український письменник, культурно-громадський та державний діяч, меценат-патріот, ренесансна постать, один із когорти творців українського відродження кінця XIX—першої чверті XX ст. У період більшовицького тоталітаризму був затаврований як український буржуазний націоналіст, його ім'я вилучили з української літератури, а книжки відправили у спецховища, ім'я ж піддали забуттю.

Народився Володимир Леонтович на Лубенщині, на хуторі Орхівщина Полтавської губернії 5 серпня 1866 року в сім'ї, що належала до старовинного козацько-старшинського роду. Навчався в Лубенській і Прилуцькій гімназіях. 1888 року закінчив юридичний факультет Московського університету та водночас відвідував лекції в академії, бо його тягнуло до землі і він хотів знати про неї і про те, як поводитися з нею, значно більше, ніж пересічна людина. Його залишали в університеті, але старі батьки покликали додому. І він став знайомим господарем. Понад 20 років його обирали депутатом Лубенського повітового і Полтавського губернського земств, впливаючи на рішення господарчих, культурних і освітніх питань Полтавщини. Належав до київської "Старої Громади", згодом до Товариства українських поступовців (ТУП). Був головою "Товариства підмоги українській літературі, науці і штуці" (1911—1919).

1905 р. разом з Є. Чикаленком і Ф. Симиренком став засновником першої всеукраїнської щоденної газети "Громадська Думка", першим її редактором. До закриття 1914 року допомагав матеріально та співпрацював із газетою "Рада", наступницею "Громадської Думки", журналу "Нова громада", "Літературно-наукового вісника". В. Леонтович був обраний від ТУПу до Центральної Ради, 1917 р. відроджував газету "Рада" вже під назвою "Нова Рада". Під час гетьманату 1918 р. у складі кабінету Лизогуба працював міністром земельних справ.

Любов Шульгина з дітьми Олександром та Надією

З його іменем пов'язаний проект Земельного закону, одного з найдемократичніших у світі, який забезпечував безземельних селян землею, обмежував великі володіння і який не встиг бути втіленим у життя, бо якби він запрацював, інший шлях мала би Україна.

З 1919-го жив у Болгарії, Німеччині, Чехії. Помер 10 грудня 1933 року, оминувши 1945 р. смерть у київському СІЗО на кшталт смерті Максима Славинського, якого було заарештовано у Чехії, бо ж обидва обиралися до Центральної Ради, обидва працювали за гетьманату. Похований Володимир Леонтович на Ольшанському кладовищі у Празі.

Перу Леонтовича належать повісті “Пани і люде” (1893), “Peredes apostolorum” (“Стопами апостолів”) (1896), “Старе і нове” (1898), східна легенда “Абдул-Газіс” (1902), “Хроніка Гречок” (1922), “Дитячі і юнацькі роки Володі Ганкевича”, “Ворохобня” (1930), “Лихо подоланим” (1931), оповідання, новели і казки, літературно-критичні та публіцистичні статті й історико-культурні мемуари, а також “Спомин утікача”, який стоїть на межі спогадів і повісті.

У середині 80-х років XIX ст. під час навчання Леонтовича, до Москви приїхав український театр Михайла Старицького. Відвідини вистав стали для нього, що почувався там, як на чужині, ковтком живої води, подарували спілкування із земляками. Актори трупи і познайомили Володимира з Михайлом Старицьким. (В Україні вони не познайомилися, бо Володимир був ще замалим.) “Михайло Петрович, — пише Леонтович, — прийняв мене дуже привітно, відразу почавши іменувати мене небожем”. Володимир мав можливість ближче знати Михайла Петровича, вести з ним довгі розмови на українські теми.

Уже на вигнанні, бо його еміграцію інакше назвати не можна, він написав спогади про Михайла Петровича, вперше опубліковані в Україні у третьому томі “Зібрання творів” Леонтовича, упорядником якого стала авторка цього нарису (2004—2006 роки). (III том. С. 325—329)

Про зустріч зі Старицьким у Москві розповідав Леонтович і Олександр Шоповалу (не плутайте з Микитою Шаповалом!) на початку 1930-х років, про що останній написав у своїй статті “Володимир Леонтович” у газеті “Січ”, Чикаго, 1934.

Володимир Леонтович був великим шанувальником світоча української музики Миколи Лисенка, разом із ним заснував Український клуб, співпрацював упродовж років на громадській ниві, бував у його оселі й теж у вигнанні написав спогади. Вони також у третьому томі “Зібрання творів” В. Леонтовича, невеликі, але написані з душею і перейняті великим почуттям шани.

Ось лише кілька рядків з них. “...музична творчість, музичне натхнення були, справді, головною і основною властивістю його (М. В. Лисенка — О. Л.) духовного “я”, цілої його натури, і варто було простежити непомітно за Миколою Віталійовичем в таких хвилинах, коли обставини дозволяли йому відірвати від цілоденної праці трохи часу та решту сил для творчості. Якось мені пощастило, будучи в його господі, спостерігати його з сусідньої кімнати непомітно для нього у хвилину натхнення та творчої роботи. Досить було бачити Миколу Віталійовича та

кої хвилини, щоб відчувати усю силу його натхнення. Він був наче над землею, десь у якихось надземних просторах, загіпнотизований тим своїм настроєм. ...не можна було того не відчувати”.⁵

“Виключна була і його моральна лицарськість. До кожної події, до кожного питання він не міг ставитися інакше, як з погляду порядности, правди — усе інше його не цікавило. Обережності, страху він ніколи, мабуть, не знав і в кожній справі не міг поводитися інакше, як тільки так, як того вимагала честь”⁶.

“До тих гарних мистецьких і моральних особливостей Миколи Віталійовича додаймо ще дуже гарний зовнішній його вигляд: юнацькі очі, свіжий колір обличчя під рясним білим та блискучим, мов срібло, волоссям, вихованість, гарні манери, привітливості та майже завжди добрий гумор”⁷.

Володимир Леонтович

Володимир Леонтович пише про створення музично-артистичної школи і підкреслює, “що ця школа після смерті Миколи Віталійовича залишилася як його пам’ятник”⁸.

Приязні упродовж всього життя між Ізидорою Петрівною Косач-Борисовою і Надією Яківною Шульгиною-Ішук не торкнуся, бо про неї можна прочитати у “Слові Просвіти” (2016, ч. 49, с. 12—13.). А у “Збірнику на пошану Олександра Шульгина”, старшого сина Любові Шульгиної, історика, дипломата, політика, державного діяча, першого міністра закордонних справ України, теж є спогади про Миколу Лисенка (с. 301—303).

“Якось, десь 1910 р., організовано було величезну екскурсію на могилу Шевченка. Цілий пароплав був зафрахтований, і було там багато українських діячів та націоналістичної молоді. ...Я вийшов на палубу... Ніч... Проміння місяця купається у широких хвилях Дніпра. Тиша, тільки чути, як плюскотить вода під нашим пароплавом. Навколо ні душі... Тільки одна постать: Микола Лисенко. Він вдвляється в темряву ночі, був глибоко, глибоко задуманий... які мрії, які звукові образи носились тоді в його голові?”⁹.

¹ Збірник на пошану Олександра Шульгина (1889—1960) — Париж-Мюнхен, 1969. — С. 219.

² Людмила Старицька-Черняхівська. Вибрані твори — Київ, 2000. — С. 604.

³ Збірник на пошану Олександра Шульгина (1889—1960). Праці історико-філософської секції// Париж-Мюнхен, 1969. — С. 302.

⁴ Володимир Леонтович. Зібрання творів. Київ, 2004. — Том 3. — С. 327.

⁵ Там само. — С. 329—330.

⁶ Там само. — С. 330.

⁷ Там само. — С. 330—331.

⁸ Там само. — С. 331.

⁹ Збірник на пошану Олександра Шульгина (1889—1960) — Париж-Мюнхен, 1969. — С. 302.

«Євген Чикаленко та меценатство в українському націєтворенні»

Гергій ЛУК'ЯНЧУК

“Легко любити Україну до глибини душі, а ви спробуйте любити її до глибини кишені”.
Євген Чикаленко

Виступаючи перед зібранням, директор Музею української революції 1917—1921 років Олександр Кучерук розповів про популяризацію музеєм імені та діяльності найбільшого українського мецената націєтворчих справ та закликав присутніх до створення Клубу шанувальників Є. Чикаленка. Доктор історичних наук Валентина Піскун поділилася враженнями від осмислення цієї неосіченної до цього часу українським суспільством ролі, яку зіграв у виникненні на початку XX століття націєтворчого руху в Україні та створенні Центральної Ради УНР. Голова Просвітницького центру національного відродження ім. Євгена Чикаленка Юрій Гнаткевич розповів про діяльність та ініціативи центру у справі відновлення історичної справедливості щодо великого сина України. Своім враженням від Чикаленкових “Щоденників” поділився професор Володимир Панченко, зауваживши, що ніхто з тогочасних діячів так політологічно точно не описав та не оцінив події Української революції 1917—21 рр., як це зробив Чикаленко. Зокрема підкреслив ясне бачення ним проблем українства через довголітнє перебування в колоніальній залежності від сусідніх держав, але разом з тим і незворотну ходу історії, яка обов’язково принесе українській нації відновлення втраченої державності вже після II Світової війни!!! Звернув увагу присутніх на ту роль, яку відводив меценат українських справ культурі як базі націєтворення! А кандидат історичних наук — справжня подвижниця Чикаленківської справи (видано вже більше 8-ми фундаментальних томів праць Є. Чикаленка) Інна Старовойтенко провела історичні паралелі 100-річних подій, описаних Чикаленком із актуальними подіями сучасності в політиці, культурі й державотворенні. Зокрема звернула увагу присутніх на ту роль, яку відводив Євген Харлампійович значенню рідної мови в освіті та в тогочасних ЗМІ, чому й служила його єдина щоденна(!) газета українською мовою “Рада”, яка безперервно виходила протягом 9 років! Переживав за втрату “національного паспорта” під московським пануванням та викраденням Москвою історичної назви української держави — Русі... Проповідував українській еліті ідею, що Русь — це Україна, а не Росія! Подвижницька праця двох десятиків років на початку XX століття, яку віддав на націєтворення Євген Чикаленко, Михайло Грушевський та інші видатні українські патріоти тогочасся дали свій результат: з небуття історії на карті світу з’явилася українська держава! Доктор історичних наук Ігор Гирич поділився враженнями про особистість, яка визначала українську політику на початку минулого століття. А саме Чикаленко, не шкодуючи коштів і час, у підготував до державотворення і Михайла Грушевського, і Симона

На виконання Указу Президента “Про заходи з відзначення подій Української революції 1917—1921 років” та вшановуючи пам’ять одного з найвидатніших українців початку XX століття Євгена Чикаленка, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського спільно з Музеєм української революції 1917—1921 років та Просвітницьким Центром національного відродження ім. Євгена Чикаленка провели круглий стіл на тему “Євген Чикаленко та меценатство в українському націєтворенні”. Захід приурочений до дня народження (21 грудня) видатного українця, котрий дуже багато зробив для пробудження української нації на початку XX століття.

Петлюру, і Сергія Єфремова, і багатьох інших діячів створеної ним Центральної Ради, яка й проголосила незалежність Української Народної Республіки своїм IV універсалом 22 січня 1918 року. Тому й був першим кандидатом і на посаду Голови Центральної Ради, будучи її засновником (поступився М. Грушевському), і на посаду, згодом, Гетьмана Української держави (поступився П. Скоропадському)... Завідувач Історико-меморіального музею Михайла Грушевського Світлана Панькова розповіла про фантастичне меценатство Євгена Чикаленка для піднесення національної свідомості українства на початку XX століття та співпрацю на ниві національного просвітництва видатного мецената з Михайлом Грушевським та іншими видатними діячами. А доктор історичних наук Ольга Ковалевська розповіла про традиції меценатства козацько-гетьманської доби, особливо в часи Івана Мазепи, що дало змогу в майбутньому ставити питання про свою національно-культурну окремішність та про своє історичне право на свою державність вже у XX столітті. Письменниця Олена Леонтович поділилася історією меценатства родини Симиренків та Володимира Леонтовича, а науковець Тетяна Котенко розповіла про благодійництво в ім’я української справи Пилипа Морачевського. Учасники круглого столу “Євген Чикаленко та

меценатство в українському націєтворенні” ухвалили звернення до загальнодержавних органів та місцевої влади столиці: встановити в центрі Києва пам’ятник видатному сину України Євгену Чикаленкові, зробити доповнення до проекту “Про державні та інші свята, пам’ятні дати і скорботні дні”: включити як громадське свято День мецената, призначивши його на 21 грудня — день народження Є. Чикаленка, заснувати медаль Верховної Ради “Меценат України” та нагороджувати щорічно 3—5 громадян України за найкращі добродійні справи в День мецената 21 грудня, випустити ювілейну монету (срібну та звичайну) на честь видатного українця XX століття, присвоїти його ім’я нинішній площі Льва Толстого у столиці, встановити на честь 100-річчя створення Центральної Ради пам’ятну дошку з іменами її засновників: Євгена Чикаленка, Сергія Єфремова, Дмитра Дорошенка на будинку №42 по вулиці Володимирській, в якому була заснована та працювала до переїзду в нинішній Будинку вчителя Центральної Ради, щорічно готувати до 21 грудня тематично-просвітницькі передачі про Є. Чикаленка, висунути 8-томну творчу спадщину “Щоденники” і “Спогади” видатного українця XX століття Євгена Чикаленка кандидата історичних наук Інни Старовойтенко на здобуття Шевченківської премії за 2017 рік.

«Ти мене згадаєш — пройде час, років 40, і все відбудують»

4 січня ми поминали видатного українського археолога, мистецтвознавця Миколу

Омеляновича Макаренку, єдиного, хто не поставив свій підпис під актом руйнації Михай-

лівського Золотоверхого собору.

4 січня були 80-ті роковини його розстрілу.

Мого дідуся Антона Івановича Рихальського сталінські холої розстріляли на 10 днів пізніше — 14 січня 1938 року.

Він був молодшим за мене, нинішню, і спокійно міг би дожити до мого народження і пожити ще, і передати духовний досвід, так і не переданий...

У серпні 1937 року манкурти руйнували Михайлівський Золотоверхий собор на очах дідуся і мами. Дідусь сприймав це як абсурд, як хворобу, як злочин проти свого народу і світової культури.

Він сказав тоді фразу, яку мамочка повторила 1987 року у моему фільмі “Пам’яті загиблих споруд”: “Ти мене згадаєш — пройде час, років 40, і все відбудують”.

Він не сумнівався, що собор відбудують, але він вважав, що це відбудеться скоріше. Його фраза збагатила наш фільм ідеєю відбудови собору. Фільм виявився борцем — його розтиражували в ООН і розіслали по фондах і меценатах діаспори.

Тепер, коли я стою перед собором і читаю на його мармуровій дошці список фондів та меценатів діаспори, я відчуваю, що енергія дідуся спрацювала, зрезонувала навіть через 5 десятиліть. Люди з такими переконаннями не могли вижити в тих умовах і гинули від лап спотвореної влади.

Вічна пам’ять дідуся Антону Івановичу Рихальському, героїчному Миколі Омеляновичу Макаренку та мільйонам найвеликодушніших синів і доньок України, які були розстріляні за служіння своїй українській культурі.

Меморіальна дошка М. О. Макаренку на стіні Михайлівського Золотоверхого собору в Києві

Нешодавно моє серце зачепила невеличка заміточка про ремонт школи.

...В одній із хутірських шкіл на Кубані робили ремонт. Ну, і що тут такого зворушливого? А те, що коли переставляли меблі, то у дальньому кутку шафи знайшли лист піонерів 1960-х, адресований школярам ХХІ століття. Півстоліття це послання пролежало законсервованим у літрової банці. Акуратним дитячим почерком на пожовклому листочку зі шкільного зошита виведено: “Ми, учні 1967—68 року, посилаємо Вам гарячий піонерський привіт! Шлемо Вам великі побажання у навчанні та праці! Ми хотіли би бачити Вас гідними будівниками комунізму, захисниками своєї країни.

Вступаючи до лав піонерів, пам’ятайте і свято зберігайте в пам’яті цей день.

Багато років ми вчилися у старій школі, і тепер у день, коли ми переступили поріг нової школи, ми пишемо Вам листа.

Нам дуже хочеться зазирнути у майбутнє, побувати у Вас на вечорі та подивитися, як Ви вчитеся і живете, як йдуть у Вас піонерські справи.

Дайте хороший приклад своїм молодшим товаришам”, — читаємо у листі. Крім листа у банці й фотографія ще недобудованої на тоді школи.

Дирекція школи довго шукала школярів, які писали листа... Знайшли п’ятьох...

Наївні, трепетні дитячі послання...

У Новоросійську цієї осені з глибини моря добули капсулу з листами школярів та студентів у ХХІ століття. Звісно, ніхто з тих дописувачів не передбачав війни Росії з Україною...

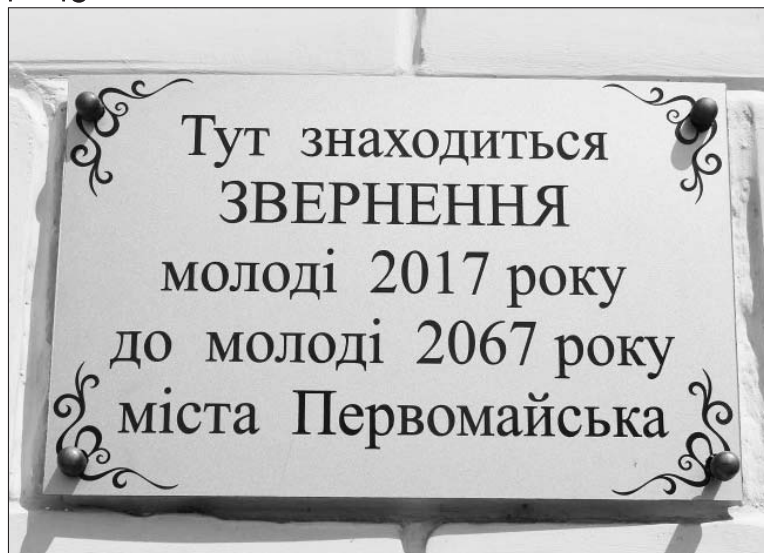
Ось пише моя тетка, піонерка Оля Швидкова:

“Я не знаю, яким ти будеш: може, будеш, як ми, може, будеш зовсім іншим, але ти, як всі діти, любитимеш морозиво і ненавидітимеш риб’ячий жир. І це я знаю, нехай мине 50 років, але все одно на твоїх грудях буде червоніти піонерський галстук, і ти будеш його носити з такою ж гордістю, як носимо його зараз ми, піонери 1967 року”.

Ось лист студентів індустріального технікуму:

“Ми говоримо з вами крізь роки... Що вам розповісти про нас? Студенти 60-х років — народ ве-

Дуже хочеться в майбутнє зазирнути...

селий, невагомий, спраглий відкриттів. Ще б! У світі стільки цікавого! Захват і здивування лівтанівським повідомленням: “Людина в космосі!” — вляглися. Нам подавай: “Людина на Місяці!”. І ми віримо — це буде, тому що не можна інакше!”

А ось лист ще однієї Олі, Пупко, школярки 1960-х:

“Дорогий друже, здрастуй! Я пишу тобі, бо заздрю твоїй долі. Ні, я не вважаю, що живу в нецікавий час, навпаки, я була свідком запуску першого супутника Землі. В роки, коли я живу, людина вперше у світі піднялася в космос і облетіла навколо Землі... І все ж я заздрю тобі, адже ти будеш жити в роки, коли наша велика держава відзначатиме столітній ювілей. Ти вже будеш свідком міжпланетних масових космічних польотів, будеш жити на який-небудь іншій планеті, але завжди будеш задувати свою рідну планету. Можливо, що в роки твого життя буде вирішено питання безсмертя, люди навчатимуться перетворювати людину на таку, що вічно живе.

Коли ви будете читати цей лист, мене, напевно, вже не буде серед живих, хоча в голові моїй це не зовсім вкладається (як це, мене не буде?). Ви, напевно, живете при комунізмі. Хоч би красючком ока подивитися на нього”.

По хвилях часу — у світле майбутнє відправляла завзята радянська молодь свої сердечні капсули.

У Києві робітники заводу “Арсенал” нещодавно відкрили капсулу від арсенальців 1967 року. А

класників, які вивчають новітню історію). Для сучасних дітей це — драйв: дістати зі стіни рідної школи листа, який ще зі зловісного розквіту минулого століття чекав цього трепетного моменту. Дітям епохи дикого капіталізму мудрі педагоги пояснять, що колишні випускники їхньої школи були простодушними підлітками, які вірили й воювали, страждали й гинули... Вони так хотіли дотягнутися до світлого сьогодення хоч би листочком цього паперу...

Їх ТАМ обдурили, а ТУТ не прийняли.

Полохлива директорка, не знаючи, як нині ставитися до цього послання, зробила вигляд, що послання нема — не захотіла довати стіну, відкривати капсулу з написом “Відкрити на 100-річчя революції” — лист у світле майбутнє застав тут відчужених нащадків, яким не потрібні емоції тих загиблих людей. До того ж мармурову табличку, яка прикривала нішу з капсулою, вандалі розбили ще у 90-х роках. Нема таблички — нема й листа?..

Таке манкурство — того ж штибу бездуховність, що і заливця цементам Вічного вогню у Києві біля обеліску Невідомому солдату.

А у Чорнобилі склалася ситуація зовсім апокаліптична — до воєнну капсулу “КОМСОМОЛЬЦАМ 2017 ГОДА” нема кому відкривати, бо й будь-яких комсомольців уже не існує в природі...

І взагалі, мертве місто подеколи поживають лише вахтовики...

І чие же серце розірветься від туги, коли не стане на Землі сердець?

Романтичні й обдурені “рушители старого мира”, “строители коммунизма” із завмиранням серця думали про той далекий і безнадійний недосяжний день світлого майбутнього — 100-річчя революції.

Але їхня надія на світле майбутнє була незламною!

Заради неї вони (і мої батьки також) недосипали, недоїдали, терпіли жахливий побут, тотальний дефіцит усього, — включаючи елементарний дефіцит добра...

Прекрасні люди гинули від тифу (як моя бабуся Анастасія), від доносів (як мій дідусь Антон), під кулями (як мамин брат Іван)...

Життя цілих поколінь складалося з терпіння, страждання, жертвовності... Це ж так велично й принадно — будівництво світлого майбутнього!

Відчайдушні комсомольці 20-х—70-х років вважали б ворогом народу того, хто посмів би сказати, що у ХХІ столітті не будуть благоговіти перед іменем вождя пролетаріату!

Та не назавжди стають вождями моральні вироки. Згадав анекдот: бабуся питає на вулиці школярика: “Хлопчику, як знайти площу Леніна?” — “Щоби знайти площу Леніна, треба ширину Леніна помножити на довжину Леніна”.

“Великі вожді” робили цвяхи з людей і забивали їх у стіни своїх мавзолеїв...

Я пам’ятаю величезне зображення “Аврори” на Севастопольській площі у Києві — і напис: ВЕЛИКАЯ ОКТЯБРЬСКАЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ РЕВОЛЮЦИЯ — ГЛАВНОЕ СОБЫТИЕ XX ВЕКА! Чи скаже сучасний школяр, до чого тут Аврора, богиня вранішньої зорі? Сотворили революціонери — оспівали прозаїки й поети, які були за це тотально знищені.

Одна з мільйонів жертв — моя прабабуся Меланія, яку вбили на очах у доньки, щоб із хати “експропріювати” все, що сподобалося. По праву гегемона. А каблучки з пальців не могли зняти — додумалися відрізати пальці...

Але хіба треба було вбити мільйони й посиротити решту, щоби довести, що злочинами до світла не дійти...

І генерується світло не у далекому майбутньому, а тут і зараз за умови облагороджування кожним простору і стосунків навколо себе самого.

...Молодь Первомайська відправила листа до нащадків 2067 року. Послання з описом подій сьогодення вклало у ту саму капсулу 1967 року і вмурували у ту саму нішу на фасаді Палацу культури... З надією, вірою та любов’ю.

Автор сторінки
Ольга САМОЛЄВСЬКА,
кінорежисер, член НСКУ, НСПУ,
лауреат міжнародних кінофестивалів та міжнародних премій

Про драматурга і сценографа

У Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України працюють виставки “97”. Пророцтва Миколи Куліша” і “Сценографія Михайла Френкеля”.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Виставка “97” присвячена 125-літтю від дня народження Миколи Куліша, який увірвався в українську літературу вже першою своєю п’єсою. Трагедія “97” написана під враженням поїздки взимку 1921-го та навесні 1922-го років по Херсонщині. Мандруючи від села до села, Куліш намагався врятувати народні школи та інтернати від занепаду, а дітей — від голодної смерті. Часто — безуспішно...

Події страшної зими 1921—1922 року оберталися проти найбільш вразливих — вони гинули родинами, унаочнюючи класову статистику.

“Ніколи не мав на думці, що виступлю на літературну царину з п’єсою. Коротеньке оповідання, новела мусили бути за первака. А сталося так, що п’єса вилупилась... У п’єсі немає визначної, монументальної дії. Це порядок малюнків в сиреньких рямцях сільського життя, злиденного, вбогого та це поруйнованого голодом... Немає тут пафосу, немає блискучих бойових лозунгів. Революційні будні, дрібненька, але гостра і невпинна боротьба. Незаможники крешуть уночі, щоб засвітити Червоної огонь. Ворожа сила — куркулі і голод — давить їх і валяє на смерть”, — писав Микола Куліш у листах до Івана Дніпровського.

Театр “Березіль” двічі звертався до цього драматургічного матеріалу. Вперше — у Києві, влітку 1925 року. Молодий режисер Януарій Бортник пропонує оригінальну інтерпретацію п’єси. Вистава не відбулася. Лесь Курбас заперечував переробку “97” на “загострену агітку”. У певному сенсі “це совершенна, надзвичайна п’єса. Було б добре, коли б ми умовились, що тим більше досягнення режисера, чим менше дописано...”

Вдруге — у Харкові, протягом 1930 року. Вистава “97”, прем’єра якої відбулася 24 листопада 1930 року, була поставлена Лесею Дубовиком і художником Вадимом Меллером умовними засобами при збереженні реалізму авторської гри. П’єса також зазнала значної авторської переробки у бік укрупнення образів і “розчистки” сюжету.

“Новий фінал “97” визначається зростанням драматурга. Куліш вже спроможний був досягнути належного драматичного ефекту, не балануючи на межі реалізму і натуралізму. Йому вже не потрібна була торба з людськими

кістками, як наочний доказ людського жерства, кинута посеред сцени, — суворе дихання правди зберігалось і без цього”, — писала Наталя Кузякіна у книжці “П’єси Миколи Куліша”.

За кілька років після прем’єри вистави “97” Україну накриє страшний Голодомор, що призведе до багатомільйонних людських жертв, переважно у сільській місцевості. Пророцтво Миколи Куліша не почули...

Серед представлених експонатів: світлина з вистави “97” — постановка Державного драматичного театру “Березіль” (м. Харків, 1930 р.), ескізи костюмів до цієї постановки Вадима Меллера, а також документи М. Куліша — завідувача Дніпровського Повітнаростів (1921—22 рр.): автобіографія, особистий листок, повідомлення про відрядження до периферії Дніпровського повіту, мандат про відрядження в Дніпровський повіт із метою організації допомоги голодувальникам, фрагмент протоколу профспілкової конференції м. Олешки з доповіддю М. Куліша “Голод і боротьба з ним” (квітень 1922 р.), бюлетень 2-го Повітового з’їзду Всемисос (Всеросійське мистецтво та освіта) з текстами доповідей М. Куліша (1922 р.).

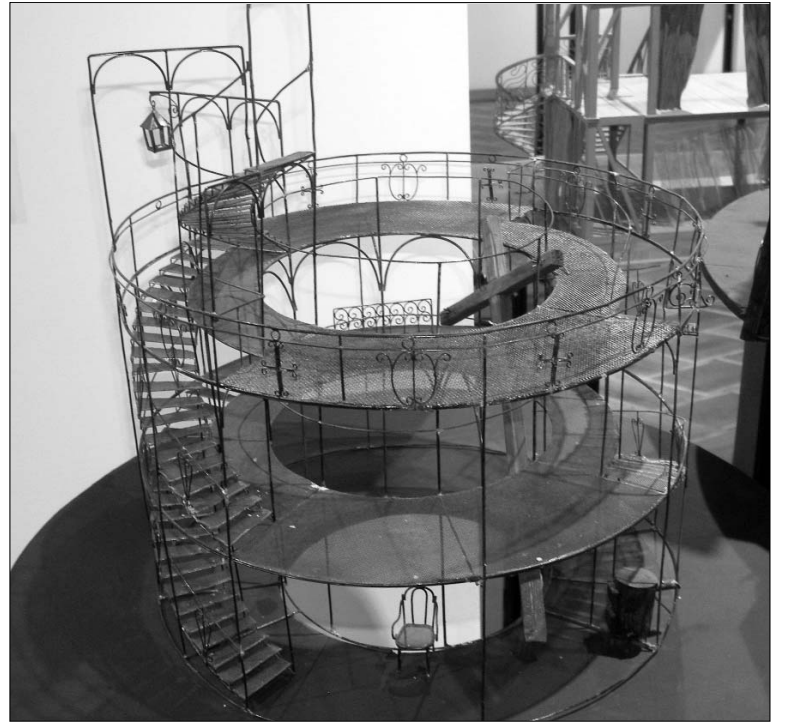
Багато відвідувачів виставки звертають увагу на заяву Е. Штейнберга щодо М. Куліша, 1935 рік. Подаємо мовою оригіналу уривки з цього історичного документа:

“Москву Куліш порівнює со старим Римом. Точно так же, утверждает он, как старый Рим жил за счет своих провинций, высасывал из них все соки, концентрировал у себя все богатства, ценности и произведения искусства, точно так же Москва живет за счет национальных республик. При чем он не считает нужным даже доказы-

вать, что экономическое положение Украины является колониальным по отношению к Советской России — он это считает само собой разумеющимся. Кулиш ставит вопрос еще шире — он говорит, что помимо хлеба, угля, железа, произведенный промышленности и т.д., Москва забирает также все ценное из людей, все талантливое из области литературы, искусства, живописи и науки — одним словом — во всех областях Москва живет паразитом...”

...Великодержавный шовинизм, — говорил Кулиш, — процветает в Москве во всех областях и никто с ним не ведет никакой борьбы — наоборот он еще поощряется. Проявлением этого в области театра Кулиш считает пьесу “Дни Турбиных”, в литературе произведения Хлебникова и т.д. Но это не все. Кулиш выдвигает теорию существования советского фашизма. Проявлением этого в литературе он считает роман Ал. Толстого “Пепел”. О политике он от своего имени не говорит, но сообщает, что Курбас считал представителем фашизма в советской политике П. П. Постышева. Толстой, мол, рисует Петра сильным, волевым человеком, беспощадно распространявшимся со всеми, кто мешал созданию великой России. Что это такое, как не призыв, спрашивает Кулиш, что надо кончить раз и навсегда с российской мягкотелостью, расхлябанностью, интеллигентским мягкосердечием, что надо быть сильным в подавлении других народов и укрепления великой России? Попробовал бы, говорит Кулиш, кто-нибудь из украинских писателей написать такой роман о гетмане Мазепе, его бы сразу посадили в ГПУ.

Положение украинской литературы он считает самым печальным. Талантливый писатель должен или отказаться от украин-

ской литературы, переключать в русскую, или, если он послушается голоса своего сердца и напишет подлинное художественное произведение, его посадят в тюрьму. В виду этого в литературе на Украине не остались одни посредственностями, лжецы и бездарности. В советской Украине литература обречена на прозябанье, на провинциализм, она никогда не достигнет уровня большой мировой литературы.

Всесоюзный съезд писателей был, по определению Кулиша, по существу фальшивый и обманом. Писатели одно говорили на трибунах, другое утверждали в кулуарах. Писатели не могут создавать больших вещей потому, что они обходят важнейшие проблемы, а обходят они потому, что боятся писать правду...”

Другу виставку присвятили 80-річчю від дня народження заслуженого діяча мистецтв України Михайла Френкеля. Свій творчий шлях митець розпочав 1957 року в Київському театрі музичної комедії. Від 1964 до 1976 року працював головним художником Київського академічного театру

юного глядача на Липках. 1972 року він закінчив Школу-студію МХАТ. З 1987 до 1995 року — головний художник Київського театру російської драми ім. Лесі Українки. З 1973 до 1995 року викладав курс сценографії в Київському інституті театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого.

Михайло Френкель створив сценографію понад 200 вистав у різних містах та країнах. Лауреат премії Кабінету Міністрів України ім. Лесі Українки за сценографію до вистави “Лісова пісня” за драмою-феєрією Лесі Українки на сцені Київського академічного театру юного глядача на Липках (2008 р.). Саме на сцені цього театру він зробив свою останню сценографію до вистави “Без вини винні” О. Островського (2016 р.).

На виставці представлені ескізи декорацій до вистав “Пеппі Довга Панчоха” (Київський театр юного глядача, 1970), “Даровано сонцем і морем” (Малий драматичний театр, м. Ленінград, 1982 р.), “Дума про британку” (Театр ім. В. Маяковського, Москва, 1972 р.); макети до вистав: “Обернись у гніві” (Київський академічний театр російської драми ім. Лесі Українки, 1968 р.), “Ревізор” (театр “Schauspillhaus”, Лейпциг, Німеччина, 1992 р.), “Bir” (Російський драматичний театр, Таллінн, 1977 р.), “Сон літньої ночі” (Київський академічний театр юного глядача на Липках, 2012 р.), “Лис Микита” (Київський драматичний театр ім. І. Франка, 1967 р.), “Зайка-зазнайка” (Київський театр юного глядача, 1974 р.), “Майстер і Маргарита” (Російський драматичний театр імені О. Пушкіна, м. Харків, 1988 р.), “Тихий Дон” (Драматичний театр, м. Саратов, 1977 р.), а також ескізи до костюмів.

Жанна НЕВКРИТА,
с. Опішне

До ювілею національного генія

12 січня 2018 року виповнилося 145 років від дня народження славетного Василя Григоровича Кричевського (1873—1952). Його внесок у розвиток національної культури виходить далеко за межі особистої творчої діяльності. Засновник архітектурного стилю українського модерну, художник театру та вітчизняного кіно, самобутній живописець, графік-новатор, майстер декоративно-вжиткового мистецтва, автор національного герба України “Тризуб”, мистецтвознавець, колекціонер і педагог, старійшина могутньої мистецької родини, Василь Кричевський став найхаризматичнішою

постаттю українського мистецтва першої половини ХХ століття.

Упродовж 1902—1919 років він неодноразово бував і жив у Опішному, залучав майстрів до оздоблення проєктованих ним будинків. 1914 року, мешкаючи тривалий час у гончарній столиці, вчився гончарювати. Востаннє був у Опішному 1938 року.

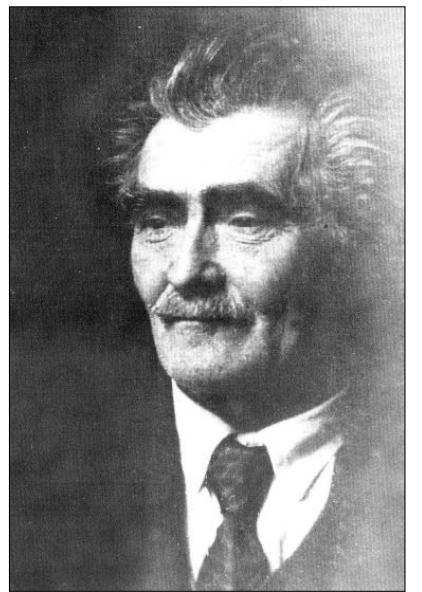
У містечку збережена найвидатніша гончарська споруда України — “Будинок Кричевського-Лебшака”. Він споруджений за проєктом Василя Кричевського під керівництвом будівничого Юрія Лебшака впродовж 1914—1916 років. Діяльність у будівлі гончарних шкіл, а згодом — арти-

лі, заводу “Художній керамік” означила її як осердя понадстолітнього розвитку вітчизняного гончарного шкільництва.

Відновлювати й утверджувати вагомість спадщини геніального митця зважився Національний музей-заповідник українського гончарства. 2012 року в будівлі Кричевського, занедбаній з кінця 1990-х років і відреставрованої зусиллями музейного колективу, було відкрито Музей мистецької родини Кричевських. Нині це — єдиний в Україні музей, присвячений творчому доробку видатної мистецької династії. Він володіє унікальною колекцією графічних і живопис-

них робіт Василя Кричевського, презентує твори та архівні документи, рукописи, фотографії членів родини, які передали до фондів нащадки Василя Кричевського — онуки та правнуки. Окрему залу присвячено головному захопленню митця — народному мистецтву.

Пам’ятка Кричевського-архітектора й нині виконує важливу місію — возвеличує видатні постаті української культури, долі яких перетиналися з Опішним, сприяючи розвитку й утвердженню опішненського гончарства. Саме їх пам’ятні дошки бронзовіють на Стіні Гончарної Слави України.

Петро Андрійчук із Борщова

Серед поважних людей, що вітають Петра Андрійчука з його шістдесятиліттям, яке виповнилося 17 січня 2018 р., я — чи не єдиний, хто пам’ятає його ще Петрусем. Коли мене (Миколу Горбаль) 1963 року, після закінчення училища направили на роботу вже як учителя музики в місто Борщів, що на Тернопільщині, Петру Олександровичу було всього 5 років.

Микола ГОРБАЛЬ, письменник, громадський і політичний діяч, правозахисник, член руху шістдесятників, член Української Гельсінської Групи, багатолітній політичний в’язень, депутат Київської міськради (1990—1994 рр.), народний депутат України II скликання

Тодішній Борщів нічим не відрізнявся від сотень інших містечок “страли победившого соціалізму”: із будівлею райкому партії у центрі міста, пам’ятником Леніна перед нею та лозунгами “Слава КПРС” на усіх установах.

Навпроти райкому була редакція газети “Надзбручанська правда”. (Як пам’ятаємо, центральним друкованим органом КПРС була газета “Правда”, отже, “Надзбручанська” — це така сама “правда”, тільки місцевого розливу). Поруч редакції розташована гордість міста — триповерховий “Універмаг”. Шо у тому універмазі можна було придбати, справа інша, але такий символ советського достатку мав бути у кожному районному центрі.

Пункти громадського харчування по цілому советському союзу, як правило, тоді носили одну і ту саму назву — “Чайна”, була своя “Чайна” і в Борщеві, бо чим ми гірші...

Щоліта перед “Універмагом” жінка у білому халаті продавала газвану воду. Це був спеціальний столик з двома колбами на ньому, де в одній — вода, а в другій — солодкий сироп. Склянка води з сиропом коштувала, здається, 4 копійки, а без нього — 1.

Характерно, що хоч би в яких містах “необтяжной” я побував, ці столики з газводою були однаково-віснійкої форми, навіть той металевий балон, що мав перетворювати просту воду на воду з бульбашками, завжди був пофарбований у темно-синій колір. Отже, окрім того, що Гагарін уже літав у космос, ми таки мали певні досягнення і в побутовій індустрії.

У дворі за універмагом стояв невеликий будиночок, де розташовувалася політична поліція — КГБ. Ніхто достеменно не знав, хто там працює і скільки їх, бо усе там було вкрито якоюсь містичною тайною, як ото замок з привидами. Але люди пошепки говорили, що ці “привиди” знають все про всіх.

За якихось сто метрів звідсіль, вуличкою донизу, була музична школа. Це була стара подовгувата двоповерхова будівля.

Правда, вчитель з класу баяна Іван Кучер якось з цього приводу жартома дорікнув, що не варто *принижувати* нашу школу, насправді вона *величнійша*, просто я неправильно рахую поверхи, бо треба рахувати вікна не по вертикалі, а по горизонталі.

Якщо дотримуватися Іванової логіки, то цей будинок мусів би мати аж сім поверхів. Саме у цій “багатоповерховій” будівлі, що розляглася попри дорогу, зробив свої перші кроки у велику музику професор музики Петро Андрій-

чук. А починав у класі вчителя баяна Івана Кучера.

Мені завше імпонують люди з добрим почуттям гумору, Іван Кучер — саме такий, і ще він — музикант від Бога. Якось цей учитель узяв у руки балалайку (я досить скептично ставлюся до цього національного інструмента москвитів, на якому всього три струни, і то дві з них настроєні в унісон), але Кучер почав на ньому грати такі речі, що я зі здивування рота відкрив: “Де ви, Іване, цього навчилися?” — питаю.

“У Сибіру, козаче, в Сибіру”.

Виявляється, ще підлітком Івана разом із сім’єю вивезли до Сибіру і там цей здібний юнак самотужки опанував баян і нотну грамоту. І вже тут, у зрілому віці (для годиться) заочно закінчив культосвітнє училище, щоб мати право викладати у музичній школі (бо як без диплома).

Навмисно так детально оповідаю про долю цього вчителя, бо вважаю, що саме він дав добрий старт у життя Петру Андрійчуку. Потім в Андрійчука ще будуть учителі в музичній школі, в консерваторії, але...

Я ж у цій школі мав кілька уроків із класу скрипки, бо окрім цього ще мав купу інших занять: у загальноосвітній школі, у Будинку піонерів, у районній лікарні, тому не завжди добре пам’ятав учнів з музичної школи. Але Петрусю Андрійчук з класу Івана Кучера таки запам’ятався. Оскільки той баян у футлярі сягав Петрусеві ледь не до пояса, то до школи і зі школи інструмент несли його матуся. Бачив їх завжди разом, то й запам’ятався цей хлопчик тим, що завжди був при своїй дбайливій матері. Вже недавно дізнався, що вона свого часу була репресована більшовиками і також вимірювала етапами простори Сибіру. Мені невідомо, чи знала вона про долю вчителя свого сина і чи знав Іван Кучер про невеличкі дороги матері його учня, але маю підстави вважати, що саме цих двоє людей сформували у Петра Андрійчука стійку творчу наполегливість (щоб не сказати впертість) до науки та почуття національної гідності.

Мені не довелося оцінити

Петрові музичні здібності за час його навчання, бо вже незабаром мене арештував КГБ за так звану “антирадянську агітацію і пропаганду”. І тепер прийшла моя черга іти тими дорогами, якими свого часу ішла мама Петра Андрійчука та учитель Борщівської музичної школи Іван Кучер.

А у Борщеві перед універмагом і далі продавали газвану воду; піонери у червоних галстуках збирали металом на танк, щоб поставити його при в’їзді у місто, як пам’ятник визволення нас більшовиками; у газеті “Надзбручанська правда” якийсь Трофімов (після перемоги Сталіна над Гітлером галицькі містечка поповнилися Трофімовими, Івановими, Зайцевими, Тумановими) писав про ворогів народу, що причаїлися серед нас, і що треба бути пильними, бо, як виявляється, вони можуть бути й серед музикантів (натяк на арешт Горбаль); советська Борщівщина, як і весь советський народ, завдячуючи пильності органів безпеки, напelegливо позбувалася залишків “буржуазного націоналізму”, щоб стати “єдиною общністю — советским народом”; місцевий Борщівський “пролетаріат” на своєму сирзаводі (від якого завжди щось смерділо) вивісив величезний лозунг — “Вперед до перемоги комунізму!”. Маразм густішав, охочих протистояти цьому виявилось небагато.

І в цьому задушливому комуністичному чаді, очевидно не без Божої ласки, учень Івана Кучера Петро Андрійчук усе-таки зумів зберегти свою людську гідність.

І дуже хотілося б вірити, що невеличкий, бодай якийсь вклад у цьому є і колишнього Борщівського учителя музики Миколи Горбала.

Коли після багаторічних митарств мордов’ями, уралами, сибірами я повернувся до Києва, то часто на різних громадських акціях слухав виступи самодіяльного хору “Гомін”, постійним керівником якого був великий шанувальник української пісні Леопольд Яценко. Про якусь високу хорову майстерність тут не йшлося, найбільша заслуга цього колективу в тому, що він виник та

Петро Андрійчук та Микола Горбаль у Борщеві

існував у зрусифікованому Києві, і це пісенне зібрання українців було своєрідним викликом, протестом денаціоналізації.

Московитам багато чого вдалося зі знищення української мови — майже усі українські міста зрусифіковані. Залишилась пісня. Часто зрусифіковані українці з ностальгією й задоволенням співають українські пісні. На Кубані існує таке означення — “українопоющіє станіци”, тобто ті, що втратили мову, та зберегли українську пісню. Українська пісня — остання наша барикада. На жаль, це добре розуміє й Імперія зла: коли композитор Микола Леонтович почав аранжувати українські пісні й вони почали ставати шедеврами світової хорової класики, імперській політичній поліції не залишалось нічого іншого, як вбити його; коли пісні молодого буковинського композитора “Червона рута”, “Водограй” та ін. почали співати українською по цілому советському союзу, то КГБ не залишалось нічого іншого, як убити Володимира Івасюка; у двадцятих роках минулого століття, після з’їзду коззарів у Харкові, їх просто усіх розстріляли; хору Олександра Кошиця, що дивував своєю виконав-

чою майстерністю всю Європу, вдалося вижити тільки тому, що він у захоплену більшовицькою Москвою Україну не повернувся.

Я давно знав про існування в Києві (окрім хору “Гомін”) самодіяльного творчого колективу “Дарничанка”, знав, що ним зараз керує заслужений працівник культури України наш краєнин Петро Андрійчук, але тільки 11 березня 2017 року вперше мав можливість дивитися і слухати цей колектив у повному складі. Це був їхній ювілейний концерт із нагоди 55-ліття “Дарничанки”. Такого естетичного задоволення від концерту я давно не отримував. Я несподівано почув не самодіяльний колектив (як собі гадав), а колектив високопрофесійного хорового виконання. Ледве дочекався ранку, щоб зателефонувати Петру Андрійчуку і подякувати за велику душевну вітху.

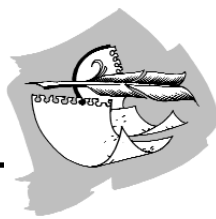
Переконаний, що Петро Андрійчук 1992 року погодився очолити Київський хоровий колектив “Дарничанка” винятково з патріотичних почуттів, з глибокого усвідомлення важливості української пісні у житті нашого народу.

Після концерту зачитували десятки вітальних телеграм із цілого світу (“Дарничанка” гастролювала в Австрії, Болгарії, Іспанії, Італії, Литві, Німеччині, Польщі, Росії, Румунії, Словаччині, Угорщині, Фінляндії, Франції, Чехії). Вітали Андрійчука й відомі діячі української культури. Захиту тут тільки одну фразу з вітального слова диригента Національної опери України, народного артиста України, професора, члена-кореспондента Національної академії мистецтв Івана Дмитровича Гамкала: “Я знаю цей колектив з дня його заснування, знаю усіх його попередніх керівників, але тільки за Андрійчука цей колектив досягнув такої високої мистецької майстерності”. Цілком погоджуюся з метром.

Завершу втішним: “Наша дума, наша пісня не вмре, не загине!”

Дмитро Ломачук від ВУТ “Просвіта” вітає хор “Княжа Вольниця” і художнього керівника Петра Андрійчука

Юлія БЕРЕЖКО-КАМШІНСЬКА

...Якщо ти знаєш, як потрапити в запростір

Допоки ти мені і друг, і брат, і витязь,
Скажи мені про це, якщо ти знаєш, в очі.

На все свій день і знак, і свій останній
віддих,
Якщо ти знаєш, як пройти по ливні часу,
Не збитись і не збити ні крок, ні ритм,
ні відлік,
Скажи мені, скажи, допоки ми тут разом.

Допоки не збулись тривоги і розлуки,
Допоки все, як є, і більше не воздається,
Допоки ми іще не вигадали вдруге
Ні болю, ні спокус оманливого щастя.

Серпневий недільний ранок.
Сніданок в саду,
Що в променях, бджолах і росах,
У м'яті, мелісі...
Десь осінь свою павучки, причаївшись,
прядуть,
І мед еспарцетовий скрапує в теплом лісі.

І — дзвони!
І — дзвони!
Над нами уشير і увис!
Здається, повітря народжене звуком од
світла!
І ластівки наші так високо піднялись,
Де срібно і чисто відлунюється молитва.

Хай буде цей сад молодим,
Розростеться в літа,
Цей світ обживе,
Перейде від дітей до онуків,
Бо що б не казали, а сад —
Він усе пам'ята, —
І настрої води,
І крила,
І руки,
І звуки,

І те, що — неділя,
І серпень,
І сміх навздогін
Щасливому слову,
Коли всі разом за столом ми.
І доки є він,
І є ми,
І над нами цей дзвін —
Триває життя
І тримаємось ми у ньому.

Стій біля дерева, дивись і стеж,
Як зріє день над персиками цими.
Нікуди їх звідсіль не забереш,
Як літо — невагоме і незриме,

Як це повітря — пряжене й терпке,
В метеликах, джмелях і павутинках,
Як вечорів ожинний лікер
Над спорожнілим привокзальним
ринком,

Як теплу зливу у суцільній млі
На жар доріг і на супліддя глоду,
Що натрусом розсипле по землі
Дозрілий солод раннього ренккладу;

Чи подих тиші в прянощах трави,
У пригорщах вечірнього самшиту,
Де зорі низько — вибери й зірви —
Най буде на обраніці зоріти.

Тож стій і пий густий медвяний плід,
Допоки серпень соками стікає,
Допоки так розкішно на землі,
Немов зими тут зовсім не буває.

Із часом приходить смирення годити
Не примхам, що теж мої пещені діти,
Не згусткам бажань, розбитним і підспудним,
А тому, що, може, на світі цім буде.

Бо так повелось у таємнім осерді, —
Рятує і біль, але більш — милосердя.
Бо скільки турбот — що положані брижі...
Підмога ж від того надійде, хто вижив,

Кому відщипнув свого серця і хліба,
Хто чисте й живильне із рук твоїх випив,
Хто так, як і ти — розпізнав у пливкому
І звідки прийшов, і чому, і по Кому..

Візьми моє море собі на загадку,
На друге дно потайної скрині
Украдливо вистели. Воно гладко
І тихо ляже — солоно-синє.

Воно буде дихати переспівами,
Досвітнім вітром, нічним безмежжям,
І між відливами і приливами
Піщане випряде узбережжя.

Воно наростить свої корали,
Зарибить райдужником і спругом,
І до найперших своїх проталин
Затягне спогади, рани, тугу.

Воно тобі гратиме перламутром
І зберігатиме зорі палі,
Спокійно, виважено і мудро
Розділить з небом горизонталі.

Візьми моє море собі, з собою
Туди, де будеш — не знаю, де це...
На другому дні, в глибині, під водою
Завмерло моє, причаївшись, серце.

Се ніч. Вітри дерева бгають,
Січуть і крешуть,
А жінка тихо розгортає
Себе, прийдешню.

Вогонь, як подих нетривожний, —
Червоний лебідь,
Тобі сьогодні допоможе
Ї розгледіть.

Ти все напевно довгадаєш
У світлотіні...
Дивись, як тепло осяває
Багатство ліній.

Згорнувся час в клубок і простір,
Що поза вами.
Безмовно жінка стелить постіль
Під образами.

І пригаса вогню смиренно
Танок мінливий,
Коли вдихаєш сокровенне
В оправі дива.

Намарне серед марного...
Звідкіль
Береться слабкість визріти в нічого?
Слова минають, і минає біль,
Неспокій, спокій, радість і тривога.

В минушці — неминуще.
Як святе
У грішнім.
Я галактики у Слові.
Усе пройде,
Остигне, відцвіте,
Схова життя в своїй першооснові.

Так диха снами, тугою, грудним
Молочним літом осінь в черноземах.
Слова минають, як прогріклий дим,
Як сонце на останніх хризантемах,

Як післямак торішньої весни
Й передчуття, що — паморозь, що скоро...
Слова минають, як невіщі сни,
І ні про що насправді не говорять.

Ну що ж ти робиш? Я ж не кам'яна!
Це скіфська баба — та не озветься!
А я ходжу, як по струні, хмільна...
Звучить струна, аж закипає серце.

Я стільки слів в собі не утаю.
Вони ж такі — до опіків гарячі.
Іду і бачу посмішку твою,
Щасливі очі — і не хочу — бачу!

Не клич, не клич! Не певна, чи прийду!
Мої шляхи — на інших паралелях.
Це просто вітер сонячний подув,
Повіяв морем, ладаном і хмелем...

Це просто осінь кинула навскидь
Терпкої туги, як сухого листа.
Вогонь торкнувся, і уже горить
Між нами слово, думка, час і відстань.

Ну ж що ти робиш? Зводиш на дощі?
На прикрий вітер, не прикритий нічю
Крилом гарячим рідної душі,
Цілунком ніжним, дорогим до відчаю?!

У підземці
Він не умів нічого. Тільки звук
Видобувати пружний з-під струни.
І цілий світ ішов йому до рук —
Весь світ на кінчику смичка бринів!

Він заплівав і зорі, і вітри,
І промінь сонця, і дощів розпуку.
Із ним самотній вечір говорив,
Також причетний до живого звуку.

Він брав на дотик всі мої думки,
Він Брамса грав, а проявляв незриме,
І огорталась тихі і стрімкі
Літа — у вічність, і слова — у рими.

Він був за лезо гострих костур,
Він був за річку у розлив шедрім,
І в полум'ї грайливих увертюр
День догорав, не відаючи смерті.

І той, хто чув — знаходив, бо шукав
Високе небо в холоді бездоннім...
Він напував із кінчика смичка
Екстрактами відточених гармоній.

Він грав, як Бог на сьомий день. Хмільну
Спинав юрбу, без племені і роду,
У цю добу — трубу перехідну
На темнім дні глухого переходу.

Мобілізованому
Ця ніч як ніч, а ранок вже не твій,
І скільки їх — відчужених, напружених,
Коли злетяться всі вітри за душами
І круками над луками завіють?

Усі думки стеклися в ніч-каньйон,
Усі надії стиснулися удосвіта,
І ти стоїш між нами і між Господом
І під тобою вся земля холодне.

Ця ніч пульсує боєм і густим
Правічним сумом, тихою молитвою,
Сочиться час струмками непомітними,
Підтоплюючи відчаєм своїм.

Ця ніч як ніж, як перший рубікон,
Як чорний плащ безмовного факіра,
І ти цій ночі віриш, і не віриш, —
Вона здасть ранку в вогняний полон.

Ця ніч, як сон — наснилося життя,
І ми, і ти — і юний, і усміхнений,
Та поки те, що в темноті за вікнами,
Здається потойбічним небуттям.

Хай ранок мир несе, хай перемог
Звучать литаври на широких вулицях...
Молюся я, аби ця ніч минулася,
На дні якої все ще живемо.

Терактова осінь взялася іржею, і ще
Ніби так недалеко пустився від сонця наш
човен,
Та земля налилася свинцевим дощем,
і пече
Мені літо гірчичне теплом твого ніжного
слова.
Хай кошлатиться небо на вовну глибоких
снігів,
Хай розкосі вітри розголошують згущену
тишу,
Та з твоїх берегів, недосяжних мені
берегів,
Барбарисове літо потайно зародиться
інше.
Воно пустить по колу безсмертник,
і ммин, і полин,
І піде хороводити пам'ять по плетиву
кривди...
До твоїх берегів із моїх непроглядних
глибин
Припливатиме риба на спогади,
ніби на крихти.
Наше літо лишило гербарій осяяних днів
І прогріклий докір, і пронизливий холод
мовчання,
І таке щось безмірне, на що не завбачено
слів,
Як на кожну розлуку і зустріч, оту,
що остання...

До краю, до кінця
пройду, візьму, віддам я
Від шишок на сосні
до плеса на вершині.
Розгадані місяця,
вростаючи у пам'ять,
Тепер живуть в мені
малиново-ожинні.

На згині серпня дні
осріблені й наріжні,
Заломлюється час,
настоящий на травах,
І на одній струні,
озвучуючи ніжність,
Дзюрчить гірська вода
холодна і ласкава.

Це таїнство ялин,
це медоносна милість,
Це розкіш досхочу
впиватися у тишу,
Допоки зі шпарин
просочаться дозрілі
Дощі, які стечуть
і все це перепишуть.

Якщо ти знаєш, як потрапити в запростір,
Де сни стікають у підземне повноводдя,
Де гусне звіддала в вершинах рання осінь,
І мохом, і плющем затягнута безодня.

Якщо ти знаєш, як спинити і спинитись,
Допоки ще не дощ, допоки ще не злочин,

Дитячій душі неспокійно, доки триває війна...

У сумському видавництві “Мрія” побачив світ збірник кращих художніх творів сумських школярів-учасників літературно-мистецького конкурсу юних поетів, прозаїків “Диво калинове” імені Дмитра Білоуса.

Людмила РОМЕН,
редактор та упорядник збірника, член правління СОТ “Просвіта”

Шостий збірник презентує кращі художні твори переможців і відзначених — учасників літературного конкурсу “Диво калинове” імені Дмитра Білоуса 2016–2017 років, який відбувається вже 12 років поспіль. Його організатори — Сумське обласне товариство “Просвіта” та Інформаційно-методичний центр управління освіти та науки Сумської міської ради. Твори представлені у трьох вікових категоріях, різноманітні за жанрами і настроями дітей. Під красивою обкладинкою зібрано 80 авторів і вже знамих по інших конкурсах, і тих, що публікуються вперше.

Чим живуть сьогоднішні діти? Що їх хвилює? Любов не лише до рідних і друзів, школи та тварин, пейзажів рідної природи, а й любов до України, до тих, хто захищає їхнє мирне життя. Дитячій душі неспокійно, доки триває війна...

Поезії, етюди, новели, есе, казки, гумор, оповідання — до уваги зацікавленого кола читачів.

Олександр ТКАЧЕНКО,
учень 6-А класу Сумська ЗОШ №26

Молитва

Отче наш, збережи Україну,
Дай здоров'я і миру нам всім,
Щоб більш жоден солдат не загинув,
Щоб живим повернувся в свій дім.

Дім, де люблять його і чекають,
Де дружина чи мама не спить,
Де тебе, Святий Боже, благають
Своїх рідних бійців захистить.

Вбережи від ворожої міни,
Порятує, як снаряд прилетить,

І зимою, холодної днини,
Наших хлопців зумій обігрить.

Отче наш, захисти Україну!
Зауваж, не багатства прошу.
Хай мир прийде у кожную родину
Й на мою Батьківщину святу.

Спасибі Вам, солдати України!
Захисники, у Вас сьогодні свято,
У всіх, хто Батьківщину захищав.
Хто знав, що лютих ворогів багато,
Та голову під ковдру не сховав.

Не став ховатись, скаржитись на долю,
А зціпив зуби, взявши автомат.
І не вважав себе за це героєм,
Цей Український патріот — солдат.

А там війна, яку АТО назвали,
І гинуть хлопці, кращі серед нас.
Вони за те життя там віддавали,
Щоб дітки тут пішли у перший клас.

Щоб сміх лунав, не вибухи снарядів,
Світило сонце, не вогонь пожеж.
Й поля пшеничні стиглі й сонцю раді
За горизонт стелилися без меж.

Спасибі Вам, солдати України!
Ви заслужили кращого життя.
І вічна пам'ять всім, хто там загинув,
За наше мирне й світле майбуття!

Встановлено рекорд України

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

10 січня в Національному музеї історії України встановлено новий рекорд нашої країни — виготовлено найбільшу кількість віночків-обручів в українському стилі. Ініціювала захід журналістка, співачка та волонтер Руслана Данилів з Івано-Франківщини. За три години вона сплела 200 віночків-обручів, які подарувати дітям з особливими потребами під час II Міжнародного зимового балу в українському стилі в зоні АТО 12 січня. Таким чином у присутності генерального директора “Книги рекордів України” Ганни Крисюк волонтерка встановила новий офіційний рекорд нашої країни! Ці віночки є витонченими прикрасами, які обов'язково сподобаються дітям. Плетучи віночки, Руслана продемонструвала ще й свій пісенний талант, виконавши чарівну “Тиху ніч...”.

Витончені й гарні прикраси-обереги Руслани

За словами Тетяни Сосновської, встановлення такого рекорду в Національному музеї історії відбулося вперше, тому вона сподівається, що колись свій Диплом Руслана презентує Національному музею як історичний експонат. Руслана Данилів подякувала за підтримку Національному музею історії України, МФО “Співпраця: Україна-діаспора” та народному депутату Дмитрові Лубінцю. Цим рекордом вона привернула увагу людей до збереження українських традицій й милосердя до ближніх, які опинилися в біді.

Справа наліво: волонтерка Руслана Данилів, генеральний директор “Книги рекордів України” Ганна Крисюк та генеральний директор Національного музею історії України Тетяна Сосновська на церемонії вручення Диплома про встановлення Рекорду України

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2018

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 76

на 1 місяць	14 грн 56 коп.	на півроку	80 грн 90 коп.
на 3 місяці	42 грн 25 коп.	на рік	159 грн 20 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,

вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у січні — 15 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

